

Moderni suženj.

Ti ponosno gledaš z grada,
Samopašni bogatin,
Jaz sè svojci mrem od glada,
Tvojih rad bi vsaj drobtin.

V zlatem ti živiš sijaju,
Dom moj temna, nizka klet;
Ti živiš v pozemskem raju,
Meni nič ne nudi svet.

Veselice — tvoje delo,
Meni je krepilo — znoj,
Lice tvoje je veselo,
Ne 'zjasni obraz se moj.

Ti kot kamen trd, osoren,
Brez usmiljenja, srca,
Jaz krotak, molčeč, pokoren;
Da sem rob tvoj, to se zna.

V morje se bogastva steka
Tvojega — trud mojih rok,
To boli, skeli človeka . . .
Ne maščuj se, večni Bog!

Ne maščuj se . . . dasi košček
Kruha služim si samo;
Ej, saj dober sem ubošček,
Sreča, da je še tako!

Ti gospod — a jaz živina,
Tvoj — ne samosvoj — sem ves;
Kdo se zmeni za trpina,
Ki slabejši je kot pes?

Psu na stare dni zažene
Trdih nekaj se kosti . . .
Kdo redil z družino mene,
Če telo mi oslabi?

In tedaj z besedo strogo
V mrak poženeš me in mraz,
In z ženo in deco vbogo
Prosil bom po svetu jaz.

T. Doksov.

Nekdo.

Za dolgo mizo zeleno
Zborujejo moške,
Vprašanja težka belijo
Gosposke jim glave. —

Prenašal verno dokaj let
Svoj jarem je trpin,
Vesel, če dal pokoja mu
Objestni bogatin.

A zdaj le polna mera je
Trpljenja in nadlog:
Prosim in pretiti zrem
Žaljavih tisoč rok.

In »slava delu« ori se
Iz tisoč grl odmev;
Možem za mizo zeleno
Po volji ni ta spev.

»Oh groza, groza«, prvi de,
»Na svetu vere ni!
Proroki krivi begajo
Nespametne ljudi.

Zato navdaje misel me:
Poprej ne bo miru,
Da ovce izgubljene se
Povrnejo k Bogu.«

»Prijatelj moj«, odvrne drug.
»Sedaj ni več — nekdam;
Ne le po smrti, vsak že tu
Rad imel d'nes bi raj.

Vrzmimo jim, svetujem jaz
Od mize kakšno kost;
Hej, to se bodo pulili
V korist nam in radost!«

A tretji: »Kaj? Udati se?
Nikdar svojati tej!
Če pomoliš mazinec ji,
Po roki seže vsej.

Uničiti se v kali že
Nevarno mora zlo:
Najboljši lek bolnikom tem
Svinčene krogle so . . .«

In glasen završi nato
Po sobi krik in šum;
Sè strastjo slepo meri se
Računajoči um.

Jezike vsem, ko trenil bi,
Odvezal je prepir;
Le nekdo ne poseže vmes,
Na čelu tožen mir.

Odrinili tovariši
Tja v zadnji so ga kot,
Na prvi pogled vidi se,
Da je odveč povsod.

In ko poskusil dvigniti
I on svoj mehki glas,
Tako ga bil prekričal je
Sodrugov jezni bas.

Razžaljen zdaj sameva tu,
V očeh so mu solzé;
Približam se in ostrmim —
Ta nekdo je — srcé . . .

Borut.

V krvi.

Spisal Fran Govekar.

XII.

(Dalje.)

Vsaj za me, milostljiva, ki opazujem in zasledujem upravičenost teorije o atavizmu, t. j. dedičnosti telesnih in duševnih lastnosti pradedov, dedov in očetov pri pravnukih, vnukih in otrocih — teorije, katero so zagovarjali ter jo še zagovarjajo slavni zdravniki in naravoslovci, kakor Chr. Darwin, Galton, Lucas, Weissmann, Lombroso in Ribot — vsaj za-me kot sodnika je ta medicinska teorija jako zanimiva in važna, je odgovoril svetovalec resno, zroč zamišljeno v konec svoje havane.

Svetovalec je bil mož, ki je v svoji pravniški praksi polagal vselej največjo važnost na izjavo sodnega zdravnika glede dušne in telesne razpoložitve obtožencev in hudodelcev. Poleg tega se je z veliko vnemo pečal v prostih urah tudi sam z modernimi prirodoslovci, ki zanikujejo svobodno voljo, in ne smatrajo npravitosti, čednosti, greha za pojave npravnosti ali nenpravnosti, nego se jim vidijo človeški nravi le fizijološke posledice, izvirajoče iz kakovosti in količnosti človeške krvi in človeških živcev. Vsaki duševni pojav se rodi po tisti teoriji iz molekularnih izprememb v centralnem živčevju, t. j. iz delovanja možganov in hrbtnega mozga. Ako je torej živčevje bolno, je bolno tudi vse mišljenje in čustvovanje, vsled tega pa tudi vse delovanje dotičnega nesrečnega bitja, ki zato za svoja slaba dela ne more biti odgovorno . . . Kjer ne dostaje svobodne volje in namena, ondi ni krivde, niti zasluge. Radi tega — tako uče omenjeni prirod-

slovci — hudodelci ne sodijo na vešala ali v mnogoletne, morda celo dosmrtno, demoralizujoče ječe, nego le v poboljševalnice, ali pa v — blaznice . . .

»Pojem atavizma«, je nadaljeval svetovalec, »je zaslediti že v stari bibliji, v povesti o grehu, podedovanem po Adamu in Evi, o grehu, radi katerega mora trpeti vse človeštvo. Mojzesove postave strogo prepovedujejo ženitve med krvnimi sorodniki, s katerimi bi se slabe telesne ali duševne lastnosti še pomnožile in okrepile. Modri Likurg je velel v Sparti uničevati, ugonabljeni slabotne, zanikarne in pohabljenе otroke, želeč ohraniti svoj narod lep in čvrst po telesu in umu. V srednjem veku pa čujemo o strogih družinskih zakonih med plemstvom, ki ni dovoljevalo, da bi se njegova finejša modra kri pomešala ter omadeževala z gosto in težko krvjo zaničevanih okornežev in nevednežev plebejskih, s krvjo, s katero bi izgubili plemenitaši svojo prirojeno, oziroma podedovano okretnost, nežnost in elegantno prožnost svojega telesa ter svežost in gibčnost svojega duha . . . Že iz teh zgledov, katere bi mogel pomnožiti »in infinitum«, vam je milostljiva, lahko jasno, da je človeštvo že od nekdaj slutilo izredno važnost podedljivosti, važnost, ki se bo čim dalje tem resnejše in pozornejše upoštevala, zlasti pa pri sklepanju zakonov. Jabolko ne pade daleč od drevesa — 'Oče tat, sin tatič' — 'Kar se v luži izleže, rado v lužo leze' — 'Zgodaj začne žgati, komur je kopriča mati' — 'Kar mačka rodi, vse miši lovi' — 'Chassez le naturel, il revient au galop' — 'Naturam expellas furca, tamen usque recurret' . . . i. t. d. — vsi ti reki starih in današnjih narodov dokazujejo, da je ljudstvo po nekem prirojenem čuvstvu instinktivno preverjeno o resnici atavizma, kakor pravijo učenjaki, ali podedljivosti, kakor bi lahko po domače rekli.«

»Kaj pa domača vzgoja, šola, cerkev in država? Ali je njih trud za človeštvo povsem zaman?« je vprašala Pajkovka.

»Nikakor ne, milostljiva,« je ugovarjal svetovalec; »vpliv omejenih faktorjev je vsekakor vedno in povsod blažilen, pomirljiv in omiljevalen! Toda krvi izpremeniti, jo zameniti z boljšo, zdravo — tega ne more nihče.«

»V enem in istem bitju, priznam, da ne — toda v celi rodbini?« je podvomil dr. Pajk. »Z doslednim mešanjem slabe krvi z dobro, z ženitvami in možitvami različnih rodbin med seboj se vendarle utegnejo doseči čim ugodnejši rezultati . . . ali ne?

»O, seveda, seveda,« je pritrdil svetovalec. »Tu se vrši prav tisti proces, kakor pri oplemenitvi sadnega drevja, cvetlic in živali: vsaka nadaljnja vrsta in pasma je krepkejša in lepša, dasi se vsaj nekaj

znakov prvotne vrste povsem ne da nikdar zatajiti . . . Ako opazujemo vnuka, čigar deda smo poznali do jeter in obisti, vnuka, ki je dandanes n. pr. popoln gigerl, kavalir, čigar ded pa je svoje dni v hodnični srajci in irhastih hlačicah pasel krave in teleta po hribovskih tokavah, ali pa je krošnjari kot piskrovezec ali kramar po svetu, tedaj zapazimo vendarle na njegovi od kulture in politure oblizani in namazani vnanjščini skoro vse — bolj ali manj prikrite — lastnosti deda pastirja, piskrovezca ali krošnjarja . . . Dedičnost se raztega tako daleč, da se ponavljajo često povsem neznatne posebnosti, n. pr. kaka znamenja ali telesne posebnosti, bradavice, mimika, kretanje in gibanje rok, nog in života, navade in razvade prav do malenkosti. Prav ta konservativna dedičnost je tista moč, ki vzdržuje organske tipe, vrste, pasme, narodnosti v svojih značilnih mejah. Ako naštejemo še nekaj glavnih, važnejših bolezni, ki se širijo med človeštvom ponajveč ravno vsled podedljivosti, bi moral zlasti imenovati vse prsne bolezni, tuberkulozo, rahitido, daltonizem, živčne bolezni, histerijo, nimfomanijo, epilepsijo, hemikramijo, progresivno paralizo . . . Atavistična je tudi: bicarija, kleptomanija, samomorska manija, nagnjenje k blaznosti, k brezsrčni krvoločnosti in neusmiljenju, in pa k — nemoralnosti.

»Boga mi, torej precej vse, kar nas mori in trapi!« se je rogala dr. Jug. »Morda trpiš tudi ti, prijatelj, na atavistični maniji, ki se imenuje lahkovernost v romantične teorije kurioznih medicincev.«

»Nu, le se rogaj, le . . .!« se je branil svetovalec — družba pa se je nepristransko smehljala — ter dostavil: »Tisočero in tisočero zgledov podpira in dokazuje teorijo o atavizmu; da pa se najdejo pogosto tudi izjeme, ki dokazujejo zopet le resnico reka: 'nulla regula sine exceptione', to je naravno . . . Moje nazore glede podedljivosti hudodelskega in nenravnega nagnjenja že tako poznaš; saj sva se o tem že često prepirala tudi v sodišču. Nu, zmagala sva vedno oba, ali pa nobeden naju.«

»A razkačena sva bila vedno oba; kaj ne da? Ha, ha! — Zato ti pa tudi ne ugovarjam več,« se je šalil državni pravnik, ki je veliko molčal ter najraje le poslušal, pušče strastno smodko za smodko.

»Dobro je tako — tudi meni je najljubše,« je dejal dobrodušni svetovalec ter si smehljaje gladil melirane brke navzdol po črnogorsko. Obrnivši se pa k Pajkovki, je še dostavil:

»To je torej, milostljiva, tista zanimiva medicinska teorija, ki pridobiva tudi med pravniki čim dalje več somišljenikov . . .«

» . . . in ki bo menda kmalu bistveno vplivala celo na nekatere določbe kazenskega zakonika,« je pritaknil dr. Strel ter odšel v plesno dvorano.

»Da, tako je . . . brez dvoma,« mu je veselo pritegnil Grdinič, videč, da ima novega prištaša. »Dokler pa država ne upošteva atavizma, dotlej naj skrbi vsakdo sam, da ohrani svojo kri čisto, ali pa naj posnema umnega vrtnarja, ki plemeniti slabo ovočje s cepiči plemenitega drevja! — Kdor moži svojo hčer, naj poizve prej pri zdravnikih o telesnih in duševnih lastnostih njenih snubačev; kdor se pa ženi, vprašaj prej, kako so živeli, za čim so umrli pradedje, dedje, očetje onega dekleta, katero hoče snubiti! In če najde v rodbini, katere član hoče postati sam, katere kri naj teče tudi po žilah njegovih otrok — če najde v tisti obitelji sledove atavističnih bolezni in nagnenj, naj zaduši svoja rastoča čutila, pa naj se obrne drugam — k zdravju! Tako si ustanovi in utrdi pravo srečo . . . tako nakloni državi in domovini lepih, pametnih in odpornih sinov in hčerk! — Ako bi tako ravnali vsi, bi polagoma osameli oni člani človeštva, ki so vdani dedičnim nadlogam, ter bi izmrli. Samo s tem bi se omejilo in zmanjšalo število bolezni na svetu.« —

Tako se je razvil v pušilnici zanimiv razgovor. Navajali so različne zglede atavističnih prikazni pri rodbinah, ki so jih poznali osebno, ali pa so o njih samo čuli in čitali. Imenovali so se obitelji, ki so izmirale skoro brezizjemno na istih ali zelo sorodnih boleznih, obitelji, v katerih so bile dedične umazana skopost in brezobzirna grabežljivost, obitelji, katerih člani se odlikujejo s hipohondrsko bojazljivostjo in osamelostjo, ter končno še obitelji, v katerih je bila dedična genijalnost in dovzetnost za umetnosti ali vede. In zgodovina in literatura jim je podajala velik izbor zgledov, s katerimi so podpirali, pa tudi pobijali teorijo o atavizmu . . .

V plesni dvorani pa se je neumorno nadaljevalo veselo rajanje in — flirtovanje.

Kakor bohotno razcvetla in sladko-mamljivo vonjajoča roža je sedela Žuljanka, na pol zakrita od pahljačaste palme, v kotu dvorane na ozki chaiselongui. Oblečena v bledorumeno svilo, posuta z dragulji po bujnih laseh in krasnem tilniku, je zrla s svojimi kakor oglje črnimi, vedno solzno se iskrečimi očmi v razžarjeno lice Riharda Berčiča, z nepopisno očarljivim in vabljivim nasmehljajem na divnih, kakor le za poljub in uživanje nalašč ustvarjenih, na pol odprtih ustnicah.

»Ne, ne — res ne, moj dragi Hardi!« mu je dejala ravnokar, a njene oči so ravno nasprotno govorile.

»Ah, Hilda, Hilda, kako si kruta, kako neusmiljena!« je tožil Berčič z resničnim izrazom bolesi in strasti. »Glej, že štirinajst mesecev hlepim . . . ah! . . .«

»Potrpi samo še en mesec! — Potem pa . . . ah, Hardi, nikar! Saj mi stareš prste!«

Berčič pa ji je stiskal ročice, kakor alabaster bele, motno se sveteče, ter ji brez prestanka poljubljal rožnate prstke, razburjeno hiteč: »Moja Hilda, kako te ljubim!« —

Ravno nocoj ji je bil prinesel notarsko pismo, v katerem je čitala, da izroča Berčič, povsem ohromel, siv starec, svojemu sinu Rihardu vso tvornico, izgovarjajoč sebi samo letnih desetisoč goldinarjev. S tem pismom je postal Rihard, ki je bil dotlej v komptoarju svojega očeta le navadno plačan uradnik, samostojen in neodvisen bogatin. Ravnokar pa sta se dogovorjela tudi Žuljanka in Rihard, da se poročita čez mesec dni.

Tedaj pa se je vrnila v dvorano doktorica Pajkovka. Krasna je bila. Njene nekdanje nežne dekličje oblike so bile sedaj močnejše in bujnejše, njene nekdanje iskrece se oči so bile dobile sanjav, globočji izraz, njeno kretanje pa je bilo bolj umerjeno elegantno, dostojanstveno. Z očarljivim nasmehom na malih, rubinastih ustecih je stopala ponosito med gosti ter imela za vsakoga ljubeznivo besedo, kakor rojena salonska dama. In vendar, kadar se je tako bučno, od srca zasmejala, da so se zableščali njeni gosti, beli zobje, in kadar je govorila, ne da bi se opazovala, se je moral, kdor jo je preje in sedaj dobro poznal, nehote spomniti na tisti brutalni smeh in tisti surovi izgovor Tončke, delavke v tobačni tvornici . . .

Pl. Jekler, ki se je očitvidno dolgočasil z zdravnikovo Heleno, starikavo, usiljivo koketno devico, je naglo vstal ter zapustil svojo družico. Kakor orel na svojo žrtev se je spustil proti doktorici, ki je bila ravnokar vstopila, in stopivši tik nje, ji je pošepetal:

»Govoriti moram z vami, gospa!«

Doktorica ga je čudeč se pogledala, a videč njegove oči, razkrivajoče vso podlo umazanost njegove duše, je instinktivno povescila zardeli obrazek, in poigravajoč se s pahljačo iz nojevih peres, je vprašala tiho:

»Česa želite, gospod ritmojster?«

Tedaj se je sklonil pl. Jekler k doktoričnemu ušesu ter zinin dve, tri besede . . . Doktorica je kar pobledela, a naglo ji je zopet kri zalila obraz . . . Brzo je stopila par korakov od njega, plašno zroč, kakor bi hotela zbežati.

Pl. Jekler pa, vihajoč si junaške brke z obema rokama, je zinin znova — bled, a miren, zmagonosen . . . S povešeno glavo je stala pred njim doktorica kakor grešnica, kakor sužnja, ter je molčala. Ko

pa je za hip dvignila zlatolaso glavico, je puhtelo iz njenih ravnokar milo zročih oči — sovraštvo in zaničevanje.

»In vaša kavalirska beseda?« je vprašala ostro.

»Dal sem jo le vam, ženski, in brez priče — da je ne prelomim, to je le od vas zavisno, milostljiva?«

»To se pravi, vi se ne sramujete, prelomiti kavalirsko besedo!«

»Na vašo željo — da,« je odgovoril cinično ritmojster.

Tedaj je stopila ona trdo k njemu ter mu hušknila par besed.

»To je umevno, gospa,« je siknil pl. Jekler; »saj bom v Pešti.«

»Dobro torej. Po odhodu družbe me počakajte.«

Izgovorivši to, mu je obrnila hrbet, pl. Jekler pa se ji je globoko naklonil, se pridružil sodnici ter jo poprosil mazurke.

Plesali so veselo dalje. Gospodje v stranskih sobah so praznili Pajkove butelje in pušili njegove smodke, vmes pa politikovali, modrovali in ugibali, kako bi najbolje blamirali stranko poslanca Tirbiča, čigar odlični govori v dunajski zbornici so že jeli širiti njegovo ime.

Pajk se je bil začel dogovarjati z nekaterimi odličnimi duhovniki, ki so želeli vplivati tudi na slovensko politiko ter zavzemati mesta strankarskih voditeljev. Izrabljajoč narodovo vernost in spoštovanje do duhovnikov, so hoteli sestaviti le po slepilni obliki nov program slovenske politike, s katerim bi izpodbijali tla Tirbiču in njega tovarišem.

Častihlepni Pajk si je bil zapisegel, da mora igrati ulogo važnega prvaka. V doseg tega svojega vzora pa je hotel storiti in žrtvovati vse.

Ozki krog njegovih političnih somišljenikov se je bil z agitacijo njegovih mestnih prijateljev in s pomočjo njegovih vazalov po deželi začel polagoma širiti. »Narodni prijatelj«, čigar poglobljena naloga je bila, smešiti radikalno, vsestransko politiko poslanca Tirbiča ter čim najglasnejše in najdrznejše vikati o brezuspešnosti Tirbičevega delovanja, pa demonstrativno kazati na velike uspehe klerikalno-narodnih frakcij, ta list si je bil ustanovil s Pajkovimi in njega pristašev novci jako cenjen listič, namenjen najpreprostejšemu občinstvu. Listič »Katoliški narodnjak« je širil naravnost nazore Pajkove stranke ter uglašal tla novim poslancem. Pajkova hiša je bila tako središče samopašne, konfuzne, pa tem bolj častihlepne stranke . . .

V dvorani pa je pel klavir najrazkošnejše valčke poleg zaspanih polk in počasnih mazurk, ki pa so tako čudovito pripravne za neopažano flirtovanje. Vonj najrazličnejših, finih, rahlih, mamečih, pa vsiljivih, nosne sleze šegetajočih parfumov in esenc je napolnjeval dvorano

in se družil z dišavo venočih cvetlic po vazah in rastlin po krasno barvanih loncih.

Ko pa je minila polnoč, so se gostje začeli poslavlјati. Treba se je bilo odpeljati na kolodvor v trgu T., odkoder je odhajal vlak proti eni črez polnoč.

Gospodje so hiteli donášati svojim damam toaleta; dr. Pajk in soproga Tončka pa sta jim stiskala roke, vabeč jih, da ju posetijo, kadar jim bođe zopet drago.

Potem so gostje sedli v kočije ter se odpeljali.

Ko pa se je približala tudi Pajkova kočija, s katero sta se bila pripelјala dr. Strel in njegova pobočnjaška žena, je omahnila Tončka soprogu na ramo kakor na pol onesveščena ter šepetala:

»Ah, Karol, pusti me tukaj — v vili! Strašno me boli glava — jedva sem se doslej vzdržala!«

Rahlo jo je objel Pajk, jo božal po zlatih laseh ter dejal:

»Ubožica! Nocoj si imela veliko posla, katerega še nisi vajena. Verujem ti, da si izmučena. — Pa naj se pelјeta Strelova sama domov! Midva ostaneva črez noč v vili, a jutri dojde voz po naju.«

»Ne, ne, Karol, ti moraš domov!« se je branila odvetnica. »Božidara ne smeva pustiti vso noč samega. Dojnica utegne zaspati — ah, saj veš, kakšni so ti posli!«

»Da, da, prav imaš, dragica. Božidara ne smeva prepustiti ves dan in vso noč tujim rokam. Dobro torej. Odpelјem se domov, a jutri zjutraj ti pošlјem voz.«

»Sedaj pa me še spremi v mojo sobo,« je prosila Tončka, težko viseč ob Pajkovi rami.

»Le pojdiva!« je dejal Pajk, rahlo podpiraje svojo nežno soproгico. Obrnivši se k dr. Strelu, ki je bil baš tedaj pripelјal po stopnicah navzdol svojo ženo, ju je prosil, naj ga počakata. Potem pa je skoro nesel Tončko v njeno spalnico.

»Ah, kako sem trudna!« je vzdihnila ondi odvetnica ter kakor brez moči omahnila v najbližnji naslanjač. »Lepo te prosim, daj mi kupico vode!«

In Pajk je hitel iz sobe ter ji prinesel zaželјeno kupico mrzle vode.

»Hvala ti, dragec!« je rekla, ko je pila počasi v dolgih požirkih. »Pokrepčalo me je . . . Ah, sedaj pa bom spala . . . spala . . . in sanjala o svojem Karolu in o svojem Božidarčku!«

Pajk je položil kupico na mizico ob postelјi, pokleknil pred seдеčo Tončko, jo objel z obema rokama ter dejal, položivši svojo lepo, bradato glavo na njeno srce:

»Tončka, kako te ljubim! Umreti bi hotel za te, ki si me storila najsrečnejšega človeka. Tončka, vse moje je tvoje . . . Kar želiš, ti dam . . . vsako prošnjo ti takoj izpolnim . . . zvesto te bom ljubil večno, večno . . . samo ljubi me, pa najinega Božidarja!»

»Tudi jaz te ljubim . . . žarko, strastno, nepopisno te ljubim, Karol moj!« je šepetala Tončka, pritiskajoč soprogo čelo na svoje ustnice. »Pa pomagaj mi — mudi se ti!«

Pajk je vstal ter pomagal Tončki, ko se je spravljala spat. Skrbno jo odevši, jo je vroče poljubil na usta, pa se poslovil z najnežnejšim voščilom:

»Sladko spančkaj, zlata moja ženka!« . . .

Minuto pozneje je oddrdrala Pajkova kočija izpred vile, vozeč spečo Strelovko in veselo se razgovarjajoča odvetnika . . .

Polna luna je sevala z vedrega neba. Lahen vetrc je šušnjal po obcestnem grmičju, iz jarka je zajavkal včasih melanholično kak publič, iz dalje pa je odmevalo ubrano popevanje kmetiških vasovalcev . . .

Jedva pa je bil odžvižgal vlak iz T. s Pajkom in njega družbo, ko se je približal zapuščeni vili, v kateri se je še malo poprej razlegal prešerni smeh, ritmojster pl. Jekler na konju, ki je stopal varno, korakoma. Dva streljaja pred vilo je skočil raz konja ter ga privezal k smrekovi veji v obcestnem logu; potem pa je stisnil sabljo pod pazduho, da ni rožljala, ter je prispel oprezno se ozirajoč, počasi do vrtno lope za vilo. Znana mu je bila. Naglo je odprl vrata, prestopil visoki prag in, puščaj cigareto, čakal, čakal — pa res pričakal . . .

In luna je sevala, vetrc je šušnjal, javkali so publiči in pevali vasovalci; vlak v mestu pa se je ustavil, in Pajkovi gosti so se razšli. —

Dr. Pajk je hitel k zibeli svojega sinčka. Mirno je ležal mali, okrogličeni debelušček, držal rubinasta ustca na smehlaj, cmokal z ustnicami, kakor bi sesal, pa jedva vidno sopol. Kratke, debele ročice je imel vrhu svetlovišnjeve odeje, prstke pa je bil skrčil v pesti.

Poleg zibeli je bila dojničina postelja, tik te pa je stala mizica, obložena s sesalkami, lončki, samovarom, steklenico mleka, škatlo redilne moke in drugimi potrebščinami za otroke.

Presrečen je zrl Pajk na svoje nepopisno ljubljeno dete. Varno se je sklonil nad njim ter mu poljubil ročico.

»O, Božidarček, kako si lep!« si je mislil. »In priden! Še nobenega fantka nisem poznal, ki bi bil tako priden, kakor ti, moj Božidarček!« —

Tja proti Gosposkim ulicam pa sta počasi stopala, roko v roki držeč, Vid in Minka. Ulice so bile svetle, a povsem samotne. Molče sta ko-

rakala; razburjena sta bila silno. S sklonjeno glavico je stopala Milka ob Vidu . . . vztrepetala je lahno, kadar ji je stisnil roko tesnejše k sebi, pa mislila:

»Kako trepeče! — Niti govoriti ne more . . . ah, Bog, kaj neki premišlja! — Vid, Vid, ljubi me — pa zakaj me ne poljubiš? — Že pol leta si dopisujeva — že pol leta se shajava — a poljubil me še nisi nikdar! In kako rada bi se dala! — Ah, naj li začnem jaz, ti dragi moj idealist?!« —

In poredno ga je pogledala po strani, pa rekla:

»Kaj zopet premišljate, gospod Vid? Tako redko kdaj sva skupaj, pa še tedaj molčite! — Ah, vi moški! Saj ne poznate nikdar ženskega srca in njegovih želja.«

Strmeč se je ozrl Vid v svojo izvoljenko. Čudne so se mu zdele njene besede. Res je, da se moreta redko kdaj sniti sedaj, ko študira on na Dunaju . . . a kakšne želje ima Minka, katerih ne bi on poznal? —

»Ne razumem vas, Minka,« je odgovoril, pozorno ji zroč v sinje oči. Ona pa se mu je na pol koketno, na pol nevoljno naslonila na rame, pa dejala:

»Ravno to ni prav, Vid! — Pa evo naše hiše! Doma sem.«

Vzela je iz žepa ključ ter odklenila vrata. Potem pa mu je ponudila roko:

»Lahko noč, Vid! — Do svidenja!«

Vid je prijel roko, ji gledal v beli obrazek ter otožno vprašal:

»In kdaj se vidiva zopet?«

»Predno se vrnete na Dunaj, se snideva še v Ljubljani. Tudi jaz nastopim svojo službo z oktobrom. Ali vam je prav? Dobro torej. Pišite mi često — pa veliko — lepo — gorko! Ali boste?«

»Da, bom, bom, Minka . . . in vi tudi, kaj ne?«

Jedva je to zinil, pa se je brzo sklonil nad njeno ročico, katere ves čas ni bil izpustil iz svojih dlani, ter jo začel burno poljubljati. Minka mu jo je hotela iztrgati; ruvala sta se, pri tem pa omahnila drug drugemu v naročje. In njiju trepetajoče ustnice so se strnile v prvi poljub . . .

Prvemu pa je sledil drugi, tretji in še več poljubov . . . In objemala sta se instinktivno, polna nedolžnosti, pa naglo, burno, ter se znova in znova poljubljala . . .

Raz stolp sv. Pankracija je bila dve črez polnoč, ko sta se ločila.

Še dolgo je slonela Minka na svojem oknu; Vid pa je dirjal kakor omamljen od blaženosti po mestnih ulicah.

(Dalje prihodnjič.)

Sibiriska železnica.

Spisal Simon Rutar.

(Konec.)

Vzhodno od Tomska bode vozila železnica po valoviti nižini, v katero se spuščajo nizka predgorja tam gori od Altaja. Po cele ure se vlečejo gozdi, polni brez, topolov, jelk in smrek, a za njimi obširni travniki in polja, ki so proti Ačinsku vedno bolj obdelana. Škoda, da so vasi tako primitivne in umazane, in da nimajo prav nič vrtov. Pokopališča so obdana z modrimi, rdečimi, zelenimi in rumenimi koli in posejana s črnimi križi. Do Krasnojarska ob gorenjem Jeniseju (4918 km od Petrograda) se nadejajo dodelati železnico že l. 1896., ako dogotove most črez reko Ob, daljnjo progo do Irkutska pa l. 1898.

Pri Ačinsku prestopi železnica razvodnico med Obom in Jenisejem. Dežela postaje zdajci divja in gorata. Med pogorji so močvirnate debri, predel je pa še vedno z gozdi obrasten. Tako se pride v Krasnojarsk ob Jeniseju (170 m nad morjem, 20.000 preb.), ki kaže zopet premnogo nasprotij v prirodi in ljudeh. V mestu bivajo trgovci in rudarji, ki ne ljubijo samo velike potratnosti, ampak so tudi nadarjeni, muzikalni in imajo velike zbirke knjig, slik i. t. d. Ti bogatini so si sezidali stolnico, ki je stala poldrug milijon rubljev. V okolici pa bivajo razni tatarski narodi.

Onkraj Jeniseja se razprostirajo obširna žitna polja. Prebivalci nosijo po leti žimnate krinke, da jih varujejo komarjev in drugih nadležnih mrčesov, katerih se izleže vse polno po lokvah in močvirjih, ki se vlečejo skozi vso severno Sibirijo. Zraven polja je po valovitih obronkih vse polno njiv za zelje, redkev in bob. Tem pridelkom nič ne škoduje zima, dasi je tako huda, da se v najtoplejšem poletju zemlja odtali samo za meter. Kljub temu je ves predel zelo rodovit.

Od Krasnojarska do Irkutska se vozi železnica večinoma skozi nižino in brdje, ki je porasteno z velikanskimi macesnovimi, smrekovimi, topolovimi, jelševimi in brezovimi gozdi. Pozneje se prikaže tudi cedra; iz njenih orehov napravljajo cedrovo olje. Tudi opaziš na polju vedno več rabarbare, katero goje zlasti po visoki in vzhodni Aziji. Čim bolj se približujemo Irkutsku, tem bolj tudi visokemu sneženemu pogorju Tunka, ki se vleče od mongolske meje tja gori do

Bajkalskega jezera. Skozi rodovitno dolino ob Angari navzgor nas pripelje železnica (5914 km od Petrograda) v najvažnejše, največje in najobrtnejše sibirsko mesto.

Irkutsk (460 m nad morjem ob izlivu Irkuta v Angaro, ima že 50.000 preb.) je izza požara, ki je bil l. 1879., najlepše sibirsko mesto in napravlja že od daleč prav veličasten vtisk. Iznad številnih hiš se vzdigujejo kupole in zvoniki šestnajsterih cerkva; a poleg teh je še mnogo lepih poslopij, n. pr. namestnikova palača, gledališče, trije veliki hoteli i. t. d. Zlasti mnogo pa je prodajalnic, v katerih so razloženi vsakršni predmeti za razkošje, evropski in kitajski, pa tudi mnogi obrtni izdelki iz Irkutska samega. V mestu je največ milarnic in žgalnic, potem kolarnic, papirnic, suknarnic i. t. d. Trgovci s kožuhi in kitajskim blagom imajo velika skladišča in elegantne pisarnice, a blizu stare smodnišnice je živahen semenj za domače potrebe. Glavni semenj je januarja meseca, kjer se neizrečeno veliko blaga kupi in proda. Dame nosijo po zimi sirske kožuhe, a po leti obleko iz kitajske svile. Mraz je po zimi včasih tolik, da živo srebro zmrzne, a vendar se vozijo gospodje in gospe na odprtih saneh. Burja (»purga«) le malokdaj piše, navadno pa je tiho, jasno in solčno vreme. Solnce je včasih tako močno, da se taja sneg na južni strani streh pri 25° mraza. »Brozga« je v Sibiriji neznana in podnebje tako suho, da se odmevne deske evropskih klavirjev v kratkem času pokvarijo. Zima je sicer zelo ostra, toda prijetna in zdrava, tako da v vzhodni Sibiriji ne poznajo pljučnih bolezni, pač pa trganje po udih. Premožni Sibirci nosijo včasih za več tisoč rubljev kožuhovine na sebi. Od spodaj imajo navadno lahek kožuh iz jančevine z bobrovim oslecem, po vrhu pa težek sobolji ali medvedji kožuh. Tudi črevlji in kapa so iz kožuhovine; vrhu tega pa se zavijajo na saneh še v kožuhovo odejo. Tudi gospe nosijo s kožuhovino obšito obleko in klobuke ter se zavijajo popolnoma v okožuhane šale. Sankanje, korzi, zbiranje, gostovanje s šampanjcem i. t. d. je v Sibiriji ravno tako v navadi, kakor po velikih mestih evropskih, tako da tujec prav nič ne opazi, da je že blizu kitajske meje.

Tudi za duševno izobrazbo je v Irkutsku vse dobro preskrbljeno. Tu izhaja glavni sibirski list »Sibir«, ki prinaša vedno mnogo spisov iz sirskega domoznanstva. Na gimnaziji uče tudi kitajščino in japonščino, za odrasle ljudi pa je javna knjižnica in stalno gledališče. Poleg vojaške in mornarske šole je še 28 raznih šol, med njimi tudi ena protestantska.

Iz Irkutska bode vodila železnica ob Angari navzgor proti 85 *km* oddaljenemu Bajkalskemu jezeru, katero imenujejo »sibirsko morje«; saj je pa tudi dolgo toliko, kot Jadransko morje. Reka Angara teče tako brzo, da zamrzne šele v januarju. Parniki potrebujejo navzgor do jezera 6–8 ur, a navzdol le 2 uri. Jezero je le 30 *km* široko, tako da se lahko pregleda njegovo gorato vzhodno obrežje, a parnik potrebuje prek njega le štiri ure. Južno obrežje je skalnato in čisto strmo. Slikovita cesta drži torej precej visoko nad jezersko gladino. Tudi 214 *km* dolga bajkalska »pasna železnica« bo imela mnogo težav (in se za sedaj še ne bo zidala), tako da se bodo tujci gotovo tudi poslej rajši na parnikih prevažali na vzhodno obrežje; saj je vožnja po ladjah mnogo prijetnejša in tudi zabavnejša, ker lahko opazujemo razne tipe in nošnje.

Vzhodno od Bajkalskega jezera postaja dežela vedno bolj gorata in nerodovitna. Podnebje je zelo ostro, v mnogih predelih se zemlja nikoli ne odtali. Zato je tam neizrečeno težko železnico delati, zlasti je silno težavno dovažati gradivo in delavcem skrbeti za hrano.

Pri vzhodni postaji Misovskaja se začneja 1603 *km* dolga »zabajkalska železnica«, ki bode vodila skozi Davrijske gore do luke Pokrovskaja ob stočju Žilke in Arguna, ki se združena imenujeta Amur. Železnica se bode torej pomikala skozi kraje, ki imajo isto zemljepisno širino, kakor kraji med Berlinom in Prago; nazadnje se pa popolnoma proti jugu obrne in neha v isti zemljepisni širini, kakor leži Florenca.

Davrijske gore so polne prirodnih lepote, zlasti po dolini reke Selenge. Po dnevi je tod tudi še septembra meseca solнечно in toplo. Zrak je poln vonjav, zlasti po zrelih jabolkih. Po prisojnih obronkih cveto še cvetlice, tudi potočnice in gorski mak, ki je rumen kot citróna. Rastlinstvo okoli Irkutska je bogatejše, nego berlinsko, ker se nahajajo tam tudi arktične rastline. Na dobro ograjenih travnikih je vse polno senenih kopic, in povsodi opaziš lesene hišice in skednje tamošnjih prebivalcev. Tudi je na vzhodni strani Bajkala vse polno toplic in zdravilnih studencev, katere že sedaj rabijo proti trganju. Sčasoma pa nastane tam vse polno kopališč in letovišč premožnih trgovcev iz Irkutska.

Tam, kjer Selenga od jugozahoda prihaja, pri Vrhnjem Udinsku, se odcepi stranska cesta proti Kjahti, mestu ob kitajski meji. Temu nasproti stoji Majmačin, kjer bivajo samo moški trgovci, ker se Kitajci boje, da bi jim tujci ženske pokvarili. Iz Majmačina vodi trgovinska pot v Urgo in potem dalje v Peking. Železniška

proga pa vodi iz Udinska naravnost proti vzhodu, po pusti dolini navzgor proti hrbtu Jablanovega pogorja, kjer je razvodnica med Severnim ledenim morjem in Tihim oceanom (1100 m). Onkraj pogorja se pride v Čito, glavno mesto zabajkalske gubernije, kjer že prodajajo ameriško blago, pripeljano iz Kalifornije po oceanu in Amurju navzgor. Potem pride Nerčinsk ob Žilki, imenitno rudarsko mesto (6000 pr.) v vzhodni Sibiriji, kamor so pošiljali poprej zlasti poljske pregnance. Mesto leži 660 m nad morjem, pod isto zemljepisno širino, kakor Lipsko, pa ima neizrečeno mrzlo zimo (v januarju do — 30° C.). Mesto ima okoli 60 štacun in proda vsako leto za milijon rubljev kožuhovine.

Ob levem bregu Žilke vodi železnica dalje čez valovito brdje, ki je precej golo, le redko z macesni in smrekami porasteno, ker so tla v neki globočini zamrzla. Tu se nahajajo bogati srebrni rudniki, v katerih so morali delati l. 1865. pregnani Poljaki. Rastlinstvo je zelo mnogovrstno; poleg sleča in lilij rastejo razne vrste rabarbare, divje breskve in mandlji, na gorah pa pritlikava breza. Tudi živalstvo je različno: Tunguzi jahajo severne jelene, Burjati velblode, in iz Kitajske se zaleti večkrat tiger med speče medvede. Ruski kmetje ujamejo večkrat tigre v amurski dolini in jih vodijo potem okoli za denar kazat.

Ob stočju Žilke in Arguna (Keruluna) se začneja »amurska železnica«, ki vodi vseskozi po severnem bregu Amurjevem (1500 km daleč). Amur je izmed najmogočnejših veletokov na svetu in je z svojimi dotoki ploven 3000 km daleč, celo do Čite, toliko, kolikor je ves Dunav dolg. Le škoda, da je reka zamrzla od srede oktobra do srede maja, tako da se po zimi na saneh po njej vozijo. Železnica pa gotovo zelo povzdigne promet rodovitnega Poamurja, kjer že sedaj biva več ruskih naseljencev, nego domačinov. Amurjeva dolina je od začetka zelo stisnjena, potem pa se razširi pri Albasinu, kjer so se bojevali l. 1649. Rusi in Kitajci za Poamurje. Poslednji so bili tedaj zmagali in obdržali deželo do l. 1848., ko jih je general Muravjev prepodil. Ustanovil je potem Blagoveščensk, ki je glavno mesto Poamurja, in kateremu prinese železnica še veliko prihodnjost. Mesto ima šele 5000 prebivalcev, skoro same lesene hiše, a zelo živahno kupčijo po leti. V okolici stanujejo majhai, suhi Tunguzi, ki rede konje ter s svojimi zaspanimi očmi in svojo kito že zelo spominjajo na Kitajce. Pod kožuhom nosijo obleko iz kitajskega bombaža, za pasom imajo paličice za obed, kakor Kitajci, in kleščice za pukanje bradnih dlak. Stanujejo pa večinoma v stožčastih »jurtah«.

ki so obložene s kožami. V novejšem času pa so si začeli napravljati tudi lesene hiše iz obtesanih brun, po ruskem vzgledu, in okoli hiš zasajajo vrte z bobom, omorkami in tobakom.

Vzhodno od Blagoveščenska se razširi Amurjeva dolina v pustinjo, v kateri leži premnogo manžurskih vasi, pa se za 225 km daleč zopet zoži. Onostran te soteske se širi druga pustinja, po kateri priteka Usuri od juga. Tu preneha amurska železnica in se začne »usurska«, ki se obrne naravnost proti jugu. Ob tej mejni reki med Sibirijo in Manžurijo vodi navzgor železnica, ki se je otvorila letos. Od postaje Grafskaja dalje pa drži že železnica od jeseni l. 1894. (758 km) do ruske utrjene luke Vladivostok ob Japonskem morju. To so se čudili Manžurci, Kitajci in Korejci, ko so videli prvikrat sopihati »parnega konja« prek svojega polja! L. 1892. je priplulo 120 parnikov v Vladivostok z blagom, ki je bilo vredno 14 milijonov rubljev; poslali pa so samo čaja 21 milijona pudov na Rusko.

Do l. 1894. je bila v celi Sibiriji le ob izlivu Amurja kratka železnica, jeseni l. 1894. pa je že vozila razen med Vladivostokom in Grafskajo tudi od Urala do Omska, 794 km daleč. L. 1895. so odprli še progo od Omska do Oba (613 km), l. 1896. od Oba do Krasnojarska (1172 km)¹⁾ ter severni del usurske železnice (403 km), a l. 1898. nameravajo dodelati progo od Krasnojarska do Irkutska. Potem bi manjkalo le še 3397 km, katere pa tudi lahko izgotove še v tem stoletju, tako da se smemo nadejati morda že na jesen l. 1904. poročila o svečani otvoritvi »velike evropsko-azijske severne železnice«. Vsa železnica z vozovi bode stala okoli 460 milijonov goldinarjev in bode potrebovala 2000 lokomotiv, 3000 voz za osebe in 36000 za tovore. Rusi pa se ne zadovolje s tem podjetjem, nego začno takoj graditi stransko progo od Vrhne-Udinska do Kjahte-Majmačina (265 km), da olajšajo trgovino s Kitajsko. Tedaj se bo lahko prišlo iz Petrograda (St. Peterburga) do kitajske meje v 14 dneh, z Dunaja pa v 17 dneh in 18 urah. Iz Majmačina v Peking (okoli 1500 km) se pride lahko v 14 dneh, torej se bode potrebovalo z Dunaja v Peking le dober mesec. Če bi pa tudi Kitajci izpeljali progo Majmačin-Peking, tedaj se ne bi vozili po njej dalje časa, nego dva dni, in z Dunaja v Peking bi potrebovali le 20 dni, a iz Londona v Šanghaj 21 dni, (sedaj se potrebuje po najkrajši poti čez Atlantik, Kanado in Pacifik 31 dni). Toda sedaj nameravajo Rusi podaljšati sibirsko železnico iz Vladivostoka skozi Manžurijo v Peking.

¹⁾ Prvi vlak v Tomsk se je pripeljal 24. julija t. l.

Tedaj pa bi postalo smešno »potovanje okoli zemlje v 78 dnehi. Vozili bi se potem z Dunaja v Peking 20 dni, iz Pekinga v San Francisco 13 dni, odtod v Njujork 5 dni, iz Njujorka v Hamburg 8 dni in odtod čez Prago na Dunaj 1 dan, torej skupaj le 47 dni! Vse to potovanje bi stalo v I. razredu okoli 1360 gld. in vrhu tega še okoli 260 gld. za hrano med šestindvajsetdnevno vožnjo po železnicah, ker na parnikih se plača hrana s prevoznino vred. Sedaj zahteva Cookov potovalni zavod za najbolj preprosto črto (Dunaj-London-Captown-Nova Zelandija-Rio de Janeiro London-Dunaj) 1500 gld.

Dostavek in popravek. Ko so sklenili zgraditi sibirsko železnico, niso bili še edini v tem, kje naj jo zvežejo z evropsko mrežo. Najprej so jo namerjali izpeljati čez Tomsk, potem čez Semipalatinsk, a nazadnje so se odločili za progo med 55° in 56° s. širine (Kraljevec-Kodanj) ter so jo zvezali z (leta 1890. dovršeno) železnico: Samara-Ufa-Zlatoust in Čelabinsk, tako da se šele tu začne prava »sirska železnica«. Od postaje Kolivan se cepi 60 km dolga stranska proga v Tomsk, ki je sedaj precej osamljen.

Blagoveščensk leži 50° 15' severno od polutnika.

Ne boj se več.

Kakó je to, kakó je to,
Da več ne vidi te okó;
Bojiš se li, da solnca svit,
Ki nad zemljó krasno razlit
Veselje, žalost zrè svetá,
Ljudem skrivnosti ne izdá?
Bojí se tvoje li srcé,
Da v zraku ptičice drobne
Skrivnosti sladke ne zvedó,
Na oknih je ljudem pojó?
Da čula lipica ne bi,
Kako sladko poljub zvení,
In svetu šepetala bi,
Ko sapa zapihljala bi?

Nikar ne boj se, o nikar!
Zvečer ugasne solnca žar,
Molči blestečih zvezdic roj,
In mesec je prijatelj moj.
V snu ziblje ptičke pozni čas,
In slavec ljubi kakor jaz.
In kadar sapa zapihlja,
Na lipi listje šepeta,
Pa v izbo stopiva temno,
Ne čuje naju tam nikdo ...
Nikar, nikar ne boj se več,
Glej, čakam te, drhtěč, ljuběč ...

Trošan.

Dušne borbe.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

IX.

etrtr ure pozneje so se vsi sešli na bregu. Naročeni čoln je že čakal gostov. Toda družba je štela štirinajst oseb, v čolnu pa je bilo prostora le za osem, k večjemu deset.

V prvem trenotku se nihče ni hotel odpovedati prijetni vožnji, naposled pa bi bil vsakdo rad drugemu ponudil svoj prostor. Pričkali so se zategadelj med seboj, toda brez uspeha. Na zadnje so se domislili, da določijo z žrebanjem, kdo naj se vozi, in kdo ne.

Usoda je izbrala štiri, ki so morali ostati na suhem: Emeriha, Feodoro, Franja in Ervina. Srečni udeleženci pa so z veselim vriskanjem ter obilnim smehom odpluli od brega, odkoder so naši štirje neizvoljenci mahali z rutami za njimi.

Emerih je postal zopet slabe volje. Čaka naj na bregu celo uro ali pa še dalje, da se povrne čoln; to se mu je zdelo predolgočasno. Koliko bi se dalo doma v tem času prečitati ali napisati! Solnce je že bilo zašlo, kmalu se zmrači; dnevni vzpored pa je bil z vožnjo po jezeru itak končan. Kaj, ko bi šel raje domov?

Odkril je Feodori svojo misel. Le-ta se je strinjala z njim. Čemu to dolgo čakanje? Dovolj, da Franjo in Ervin počakata družbe.

Toda Ervin ni bil teh misli. Njegova zvita glava je bila že zasnovala drug načrt. Nenadoma je izginil, a kmalu potem priveslal na breg v majhnem čolniču. »Le hitro stopite noter,« je dejal čudeči se trojici; »peljimo se našim znancem naproti. To bode iznenadenje, ko nas zagledajo!«

Nerad se je vdal Emerih ter stopil v čolnič, ki se je tako živahno gugal, da je postal že v prvih minutah nervozen. Voljno mu je sledila Feodora ter sedla zraven njega. Brez ugovora je prijel Franjo za vesli, kateri mu je bil Ervin ponudil, a ta sam je sedel h krmilu.

Emerih in Feodora sta sedela sredi čolna. Njima nasproti je sedel Franjo tih in zamišljen. Mehanično je privzdigoval dolgi vesli; težko glavo je imel nagnjeno, oči pa so mu zrle brez pravega izraza, kakor v sanjah, tja v daljavo.

Krmil pa je Ervin. Njegova živahna zgovornost je bila danes neizčrpana. Zdaj pa zdaj, globoko zehajoč ali na kratko pokašljujoč, mu je Emerih odgovarjal, ko se mu nihče drug ni odzival.

Feodora niti ni poslušala praznega njegovega besedovanja. Nevoljna je bila, da jih je Ervin spravil v ta nesrečni čoln, ki je bil tako nerodno izdelan, da bi se bil lahko vsaki trenotek prevrnil; a zopet je bila vesela, da je bila tako srečno sedla, da ji ni bil zoprni Ervin pred očmi.

A na onega, ki ji je sedel nasproti, se ji je nehote oziralo oko. Kako dolgo že ni bila več Franju prav pogledala v obraz. A kako se je zavzela, zapazivši veliko izpremembro, ki se je bila med tem izvršila na mlademu možu; videti je bil deset let starejši nego pred štirinajstimi dnevi. Silno je bil bleđ, in to ga je delalo še bolj suhega. Njegove oči, ki so žarele od notranjih čuvstev, so se ji zdele večje in globlje; vobče pa se je bilo Franjevo lice le še bolj omililo po hudih dušnih mukah ter bilo le še bolj prikupljivo nego poprej.

Ni si mogla kaj, da ga ne bi bila večkrat pogledala. Ubogi Franjo, tako blag, tako odkritosrčen, tako pošten, pa mora toliko trpeti, trpeti zavoljo nje! Neskončno sočutje do njega se ji je zbudilo, ob enem pa neskončno hrepenenje, da bi mu olajšala boleost. Toda kako?

Bolj ko je njega pomilovala, bolj je sebe obdolževala. Je-li to pošteno, blago — si je očitajoč govorila — ko sekamo bridke rane onim, ki so nam dragi? Onesrečila je bila Franja, da reši svoje poštenje. Njen čin, dasi pravičen, ni bil blag, ni bil kreposten; zato pa tudi ni obrodil blagoslova.

Soprog na njeni strani je bil vedno bolj nemiren. Silno guganje čolniča mu je provzročalo omotico ter mu obračalo želodec. Glavo je naslonil na roko in težko sopal.

Šele to nenavadno njegovo dihanje je vzdramilo Feodoro: »Emerihu je slabo,« je prestrašena zaklicala; »le hitro h kraju!« Nje klic je zbudil Franja; ozrl se je na brata, in bratovo upadlo lice ga je vznemirjalo.

»Okleni se ga trdno, da ne omahne, pa bodi sredi čolna, da se ne preveznemo,« je svetoval Feodori. Pri tem pa je krepko prijel za vesli ter prav hitro veslal proti bregu.

Ervin je navidezno krepko pomagal pri krmilu, momljajoč nekaj izpodbudljivih in obžalujočih fraz; v resnici pa ga je neskončno zabaval komični prizor. Natihoma se je smejal slabotnosti Emerihovi ter je še nalašč pomagal, da bi se čoln še bolj sem in tja gugal.

»Tó bi bilo veselje, ko bi se starec malko omočil,« si je mislil, ko je videl, kako ga je preplašena Feodora držala k' sebi; »saj bi mu samo okrepilo slabotne živce!«

Skoro so bili pripluli blizu do brega. Več čolnov se je ondi gugalo in zibaló, da so se le s trudóm prerivali skozi nje.

Nenadoma pa je naš čolnič silno trčil ob drug čoln ter se hipoma prevrnil prav na Emerihovo stran.

Feodoro je bila komaj objela hladna voda, ko jo je že potegnilo iz nje dvoje krepkih rok ter jo posadilo v prazen čoln, ki je bil v bližini; Ervin ji je bil priskočil na pomoč.

»Emerih, kje je Emerih?« je zavpila sedaj z obupnim glasom Feodora, ko ga ni nikjer videla. Z grozo in strahom je zrla na čoln, ki je narobe obrnjen plaval blizu kraja.

Bled, bolj mrtvemu, nego živemu človeku podoben, je upiral Franjo s čudnim sijajem oči v Feodoro. Šele, ko je Feodora še enkrat zdvojeno zaklicala: »Franjo, kam je izginil Emerih? Reši, o reši ga; najbrž leži pod čolnom!« — šele tedaj se je on zavedel in zdramil. Sunil je preobrnjeni čoln na stran, in res je Emerih ležal v nezavesti na obrazu v plitvi vodi, a zadušil bi se bil gotovo brez hitre Franjeve pomoči.

Nekaj trenutkov pozneje sta ležala na bregu dva nezavedna človeka.

Komaj je Franjo položil svoje breme na suho, že ga je popadla taka slabost, da je omagal, predno so mu prihiteli na pomoč.

Emeriha so mnogo preje oživili nego njega; po krepilni pijači je on kmalu okreval in skoro ni čutil nič nasledkov svoje nezgode. Franju pa je bilo hujše. Obudili so mu sicer kmalu življenje, a zavest se mu dolgo ni povrnila. In ko so ga pripeljali na dom, je ležal še dolgo, dolgo v nevarni telesni in dušni otroplosti.

V Vidmarjevi hiši je bila vsled tega dogodka največja zmešnjava. Nevesta se je jokala, mati je tarnala, gospod Vidmar je preklinjal nesrečni izlet, ki mu utegne upleniti bodočega, toliko zaželenega in tako dolgo pričakovanega zeta, Ervin pa je hodil zamišljen okoli. Njegova vest ni bila čista; vedel je dobro, da je le on iz nagajivosti povzročil nesrečo, dasi jo je bil drugemu namenil, a usoda mu je bila prekrizala načrt. Da, ko bi bilo Emerihovo življenje v nevarnosti, ne pa Franjevo, bi ga bili sedaj drugi čuti navdajali nego kesanje!

Emerih in Feodora pa tudi nista prikrivala svojih čuvstev. Nema in potrta sta čuvala noč in dan pri Franjevem zglavju; posebno Feodora se skoro ni ganila od njegovega ležišča.

Kaj se je bilo Franju pravzaprav pripetilo, tega nihče ni vedel. Da bi bil prebiti strah provzročil hudi legar, ki ga je že tretji dan mučil, je bilo vsem, celo zdravniku, ki ga je lečil, uganka. Naposled je izrekel zdravnik, mnenje, da je Franjo najbrž nosil kal bolezni že v sebi, in da sta bolezen samo pospešila strah in silni napor, ko se je vrgel v vodo, da bi rešil brata.

Kako je trepetalo Emerihu srce za mlado bratovo življenje! Da bi polno nad in upov ugasnilo in to v zahvalo, ker je rešil njemu življenje, možu slabotnemu in utrujenemu — ta misel mu je bila trpljenje in muka. V njegovi bližini pa je izvrševala posel usmiljene sestre Feodora, ki je bila videti kakor senca nekdanje Feodore. »Bog,« je dejal Emerih večkrat sam pri sebi, in pogled mu je sočutno krožil od enega na drugega, »zakaj nisem jaz na Franjevem mestu? Za me bi bila bolezen grob, a za njiju življenje, sreča.«

Tretji dan po onem nesrečnem dogodku je odprl Franjo oči in prvikrat je zopet spoznal svojo okolico. Nepopisna radost je zategadelj zavladala po hiši. Polagoma, a tem gotoveje so se potem povračale mlademu možu moči. Več in več je bilo upanja, da se njegovo drago življenje ohrani.

Kakor se je povračalo Franju zdravje, tako je popuščala tudi Emeriha in Feodoro potrtnost. Posebno Emerihu se je kmalu povrnila dobra volja in z njo ljubezen do priljubljenih knjig. Zopet je posedal celi dan v njih družbi, posebno ker je morala Feodora še vedno streči ozdravljencu in torej njemu ni bilo treba hoditi z njo na izprehod.

Sploh nihče v hiši ni mislil več na izprehode, domači vrt je vsakemu zadostoval. Franjo in Feodora pa sta bila malo da ne celi dan sama. Strogo je zdravnik prepovedal Franju posete in kakršna koli dražila. Niti Feodora ni smela z njim govoriti, razen, kar je bilo najpotrebnejše; oba sta bila molčeča, skoro nema, in tišina je vladala v bolnikovi sobi. Toda ta mir se je obema tako prilegal! Z zaprtimi očmi, v prijetnem počitku ali polusnu je ležal Franjo na svojem ležišču. Vse je bilo mirno, vse tiho okoli njega, toda vedel je, da poleg angelja varuha ima še drugo milo varuhinjo, ki ga nežno čuva. Skozi poluzaprte trepalnice je videl ali pravzaprav čutil nje poglede, ki so se sočutno vanj upirali. Mehkoba ga je pri tem obhajala, in uporna duša se mu je upokojila, spravila z Bogom; zopet se je čutil srečnega, blaženega, da bi si bil želel to blaženost podaljšano skozi vso večnost.

In Feodora mu je stregla, kakor streže mati ljubljeneemu edincu; niti za trenotek ni zamudila določenih obrokov, ko mu je bilo treba

položiti ledene obkladke na vroče čelo ali mu vlitl hladilne pijače na izsušene ustnice. Do zadnje pičice je izvrševala zdravnikove ukaze, a pri tem je bila resna, malobesedna. Po vsakem opraviilu je sedla ne daleč od njegove postelje, pletla nogavico ter se navidezno zamislila. V resnici pa je samo poslušala njegove vzdihljaje ter po njih sodila in ugibala o pojemanju ali napredku bolezni. Vedela je, kdaj ga muči vročica, kdaj ga stresa mraz, in tedaj mu je vselej priskočila na pomoč.

On pa je sprejemal njene usluge z ginjenim, utripajočim srcem; rad bi se ji bil zahvaljeval, a se ni mogel, niti vedel, kako. Kadar nam je duša prepolna občutkov, tedaj besede nočejo na dan. Oči pa so mu željno iskale njenih pogledov, da bi ji vsaj z nemimi pogledi izrekel svojo hvaležnost. Zastonj! Njene oči se niso nikoli ujele z njegovimi.

Kadar je pa njega objelo spanje, tedaj se je pri njej izvršila vselej znatna izprememba. Resnoba ji je izginila z obličja, in miloben žar se je po njem razlil. Mrklo oko ji je oživel, kadar je stopila tiho po prstih k njegovi postelji ter mu z zadržano sapo z nepopisnim izrazom gledala v upadli obraz. Če pa se je on v spanju samo zganil, je že splašena zbežala na prejšnje mesto, kakor da je ravno izvršila hudo zločinstvo.

Ko je nekda zatisnil Franjo oči od blagodejnega spanja, se je ona zopet zagledala vanj. Tisto noč je bilo Franju zopet hujše; ni mogel zaspati, in zdaj pa zdaj je zopet blede. Tedaj pa je jelo Feodoro silno skrbeti, okrevali Franjo popolnoma; kaj, ko bi huda bolezen ne ostala brez nasledkov, ko bi se ga poprijela jetika, za katero je že od mladosti bil videti nagnjen? — In ni mogla odtegniti oči od njegovega upadlega, oh, tako bledega obličja, od suhih, koščenih, prozornih rok, ki so ležale onemogle na odeji. »Ko bi dela sv. razpelo med te roke, pa bi imela podobo mrliča pred seboj«, si je mislila, do dna duše presunjena. Megla ji je pri tej misli zatemnila vid, da trenotek ničesar pred seboj ni videla; ko se ji je megla raztopila v solzne bisere, tedaj ji je zopet ušel pogled na borne, usehle roke, in ona, gnana od neznane sile, se je nenadoma pripognila ter se jih z ustnicami lahko dotaknila.

Roke so se zganile. »Saj sem vedel, da si mi dobra, da si mi bila vedno dobra,« je zašepetal ob enem slaboten glas, in lahna rdečica je oblila bolniku lice. »Hvala, Feodora, hvala ti za ta trenotek, ki bode moji duši lek in rešitev!«

Feodora je bila prvi trenotek tako zavzeta od nepričakovanega položaja, da ni vedela odgovora. Osramočena si je pokrila lice v dlani, kakor stori otrok, katerega so zasačili pri prepovedanem činu.

On pa ni silil dalje vanjo. Zadovoljen, presrečen je bil s tem, kar je bil zvedel, o čemer sicer nikoli ni dvomil, da si se mu je ona zatajevala. Z blaženim nasmehom je zaprl oči, da bi sanjal o njej, katere dušo je po dolgem času zopet združil s svojo, vedoč, da mu je vdana, čuteč, da je njegova.

(Dalje prihodnjič.)

Gojitev opere in operete v Slovencih.

Spisal Fr. Göstl.

Razvitek in gojitev glasbe je velike važnosti za narodno prosveto; zlasti je to res glede opere in operete, ki sta — v gledaliških predstavah — pristopni najširšim slojem občinstva. Slovenske glasbene gledališke predstave so se v zadnjih letih popele na nepričakovano višino. Vsakemu rodoljubi je pa tudi dolžnost, da po svoje pripomore k temu, da se nam one ohranijo ter vedno bolj izpopolnjujejo. Saj ni njih namen samo zabava, temveč pred vsem muzikalna izobrazba občinstva.

Zanimivo in poučno je zasledovanje o razvitku opernih in operetnih predstav v Slovencih, katere so tesno spojene z zgodovino slovenske dramatike sploh.¹⁾ Ločiti moramo dve dobi. Prva sega do otvoritve novega gledališča in obsega skoro izključno enodejanske spevoigre in operete; druga pa je poleg teh omogočila tudi uprizoritev velikih in priznanih opernih skladb. — Priznati treba, da so Slovenci poleg nedostatnih sredstev, maloštevilnih moči in mnogih drugih velikih neprilik, s katerimi se je morala boriti slovenska dramatika zlasti v prvi dobi, vedno storili vse, kar je bilo mogoče in primerno, ter da so se po možnosti ozirali na slovenska in slovanska dela. Z veseljem in ponosom opazamo krasni razvitek, ki je bolj in bolj viden. — Naj si stroga, pravična kritika graja marsikak nedostatek, občega napredka ne sme in ne more utajiti.

Kot prva slovenska opereta se je predstavljal »Tičnik« (glasba dr. Benj. Ipavca s tujim libretom) z velikim uspehom l. 1866. trikrat

¹⁾ Trstenjak: Slovensko gledališče.

v ljubljanski čitalnici in enkrat v gledališču. Priljubil se je Slovencem ter se udomačil na manjših odrih, a predstavljal se tudi v gledališču dne 19. dec. l. 1869., dne 6. jan. l. 1872. in (v začasnem gled. čitalniškem) dne 22. apr. l. 1888. Želeti bi bilo, da se radi svoje historične važnosti za domačo glasbo ohrani na našem odru.

»Jamska Ivanka« je najstarša slovenska opereta. Miroslav Vilhar jo je zložil prvotno kot nemško spevoigro, a l. 1850. jo je izdal slovenski. Po prireditvi Schantlovi je dosegla na slovenskem odru velik uspeh. Uprizorila se je dvakrat l. 1871., po enkrat l. 1872., 1873., 1884. Ker je skladba priznanega rodoljubnega glasbenika, in ker ji je snov zajeta iz slovenskega naroda, je vredna, da se obdrži in ohrani v repertoaru.

»Gorenjski slavček«, od deželnega odbora kranjskega najgrajena opereta Foersterjeva, zložena na libreto slovenske pesnice Lujize Pesjakove. Predstavljala se je dvakrat l. 1872. Skladatelj jo je predelal v opero, ki si izvestno pridobi še mnogo priznanja. — Dasi je Foerster po rodu Čeh, vendar ga smemo po uspešnem delovanju imenovati domačina, njegova dela pa šteti med izvirne slovenske skladbe.

»Kralj Vondra XXVI.«, pevska burka Illnerjeva, v Foersterjevi instrumentaciji. Pojavil se je prvič v čitalnici ljubljanski dne 31. dec. l. 1868. ter se pozneje večkrat predstavljal kot predpustna burka, ali pa na Silvestrov večer. Tej travestiji z znanimi opernimi napevi je bil uspeh vedno gotov. V gledališču se je uprizorila pred pustom l. 1870. in 1873.

Poleg navedenih so se uprizorila v prvi dobi¹⁾ še nekatera dela tujih skladateljev.

Adamova enodejanska opereta »Pierot in Violetta« je dosegla velik uspeh s tremi predstavami l. 1870., z eno l. 1873. in z dvema l. 1887.

Blodkova opera »V vodnjaku« se je uprizorila v letih 1889. do 1891. petkrat. Zanimivo je, da je nje dejanje, ki se opira na narodno vražo, zelo podobno dogodku, opisanemu po Valvasorju v znani knjigi: »Slava vojvodine Kranjske.« Vilj. Blodek, znamenit glasbenik češki, se je porodil l. 1834. v Pragi, bil profesor na tamošnjem konservatoriju ter je umrl blazen l. 1874.

¹⁾ Pripomniti treba, da so se po požaru ljublj. gledališča (17. febr. l. 1887.) prirejale predstave v čitalniški dvorani; upoštevati treba to pri številu istodobnih predstav, oz. ponovitev, ker je bila dvorana dostopna mnogo manjšemu številu obiskovalcev.

Brandl je rodом Čeh. Njegova opereta »Zbujeni lev« se je predstavljala prvič l. 1872. na Dunaju ter se uprizorila tudi v dvornem opernem gledališču. Na Slovenskem je dosegla trajen uspeh ter se predstavljala trikrat l. 1873., enkrat l. 1874. in šestkrat v letih 1888. do 1892.

Conradi, rojen l. 1821., umrl l. 1873., gledališki kapelnik v Berlinu, je bil zelo plodovit skladatelj operet in spevoiger, ki so bile svoj čas jako priljubljene. — Na ljubljanskem odru so se uprizorile izmed njegovih skladb: »Ljubica na strehi«, »Zaročevalna napoved na kmetih«, »Mladi kandidat«, »Na poroke večer« ali »Bekarjeve historije« in »Pri meni bodi!« — torej 5 del, ki so dosegla v letih 1871.—75. v vsem 10 predstav.

Donizettijeva opera »Marija, polkova hči«, se je predstavljala z največjim uspehom prvič l. 1840. v Parizu ter se odtod razširila po vsem svetu; ohranila se je do današnjega dne na opernih odrih, in želeli bi, da se udomači na našem odru ta ljubka komična opera. Sicer se je že l. 1878. dne 28. aprila predstavljala na slov. odru po operi posneta opereta ali vaudeville enacega imena, katero je z porabo nekaterih točk izvirne Donizettijeve godbe zložil A. Müller.

Gumbertova spevoigra »Dokler ni pravega« se je uprizorila l. 1873. in 1875. po enkrat, njegova »Skrivnost ljubezni« pa l. 1870.—74. štirikrat. Gumbert, rojen Berolinec, umrl l. 1896., je bil zelo plodovit skladatelj; zlasti je zložil obilo spevoiger, ki so bile nekdanj priljubljene, uglasbil neštivilno pesmi ter si tako pridobil mnogo priznanja.

I. Hausmana iz češkega prevedena spevoigra »Pred lovsko hišo« se je uprizorila dne 5. marcija 1871. l.

Köckovo hrvaško opereto »Serežan« je uprizorilo dne 21. nov. l. 1869. kot prvo opereto dramatično društvo v Ljubljani ter jo ponovilo dne 20. marcija l. 1870.

Legouixov »Maščevalec« se je predstavljal dvakrat l. 1874., J. Löwa »Vino, ženske, petje« štirikrat l. 1871.—75. in »Noč pred ženitvijo« l. 1871. in 1872.

Offenbach, porojen l. 1819. v Kolinu ob Renu, umrl l. 1880. v Parizu, znani slavljani skladatelj mnogih melodijoznih, a večinoma frivolnih operet, je vladal dolgo časa po vseh odrih. Hanslick¹⁾ sodi o njegovih delih, da ga izmed tekmecev nobeden ne dosegla v druženju melodijoznega talenta in dramatičnega esprita; da se mu v prvem pogledu približuje le Iv. Strauss, v drugem pa Lecoq. V njegovem de-

¹⁾ Aus dem Opernleben der Gegenwart.

lovanju loči Hanslick tri dobe: Prva obsega enodejanske spevoigre, v katerih se nam razodeva Offenbachov talent od najljubeznivejše in najskromnejše strani, druga travestije in parodije, tretja pa operete manjše muzikalne vrednosti. Slovenci so se seznanili z nekaterimi deli prve dobe, in sicer so bile uprizorjene: »Čarobne gosli« trikrat; »Soprog pred durmi« enkrat; »Tihotapec« enkrat; »Deklica elizonska« trikrat; »Roža St. Flourska« enkrat.

Rozkošnega »Miklavž« se je uprizoril dvakrat l. 1890.

Schenk (roj. 1761, umrl 1836) je bil znan skladatelj in učitelj muzikalnega velikana Beethovna. Schenkov »Selski brivec« je bila nekdanj zelo priljubljena komična opera, v Ljubljani se je predstavljala dvakrat l. 1874.

Stöckl, zaslužni kapelnik dramat. društva, je uglasbil opereto »Čarovnica«, ki se je l. 1876. in 1877. po en pot predstavljala.

Suppé, ki se je rodil v Spletu l. 1820. in umrl na Dunaju l. 1895., je bil plodovit skladatelj priljubljenih, melodijoznih operet. Njegov »Cannebas« se je predstavljala l. 1889.—90. štirikrat.

Titl (1809—1882), rodod Čeh, si je pridobil simpatije občinstva z opereto: »Pot po nevesto«, ki se je l. 1872. dvakrat in 1888. do 1891. petkrat predstavljala.

Weidtova »Zaroka v kletki«, l. 1871.—72. dvakrat, l. 1891. enkrat.

Wurmbow »Codrillo« je doživel samo eno predstavo l. 1892.

Hrvaški skladatelj Iv. pl. Zajc je zložil, živeč na Dunaju, za Karlovo gledališče mnogo operet, ki so dosegli velik uspeh in se udomačile na mnogih odrih. Slovenci so se seznanili z njegovo »Mesečnico« dne 6. marcija l. 1875. Ta opereta je doživela v letih 1887. do 1892. sedem ponovitev. Za najboljšo opëreto njegovo smatrajo igro »Mornarji na krov«, ki se je l. 1892. dvakrat predstavljala.

Pregled prve dobe nam kaže 35 glasbenih del s 103 uprizoritvami. — Razen tega so se pele v prvih letih semtertja arije iz večjih oper, l. 1892. dvakrat odlomki iz »Trubadurja« in l. 1893. iz »Puščavnikovga zvončka«.

Druga doba nam je podala (do konca sezone 1895/96) štiri ponovitve Zajčeve operete »Mornarji na krov«, eno Suppéjevega »Cannebas«, dve uprizoritvi Offenbachove »Zaroke pri svetilnicah« in dve predstavi Suppéjeve igre »Deset deklet«, a za nobeno moža«, štiri ponovitve Blodkove opere: »V vodnjaku« ter celo vrsto znamenitih opernih predstav.

Izmed domačih glasbenikov sta se pojavila dva z velikima opernima skladbama. Dr. Benj. Ipavic je zložil spevoigro »Teharski plemiči« na Funtkovo besedilo; ponovila se je po 10. dec. l. 1892. šestkrat. — Na isti, nekoliko predelani libreto je uglasbil Viktor Parma opero »Urh, grof celjski«, ki je dosegla dne 15. februvarja l. 1885. velik uspeh in se doslej petkrat uprizorila.

Upanje imamo, da tudi v prihodnje podajo slovenski glasbeniki svojemu narodu izvirnih umotvorov, ter da se ti udomačijo morda tudi po drugih odrih. Saj so se uprizorili Ipavčevi »Teharski plemiči« že tudi v Brnu. — Ker je že predelal A. Foerster svojega »Gorenjskega slavčka«, in ker je dogotovil Parma novo izvirno opero »Ksenija«, se je za letos nadejati uprizoritve novih domačih glasbenih del.

»Cavalleria rusticana«, ki je po svoji prvi uprizoritvi v Rimu l. 1890. nastopila zmagoslavno pot po odrih celega sveta ter hipoma proslavila mladega, nadarjenega skladatelja Mascagnija, se je uprizorila po prvi predstavi dne 8. febr. l. 1893. trinajstkrat.

Dne 4. nov. l. 1893. se je prvič uprizoril Bendlov »Stari ženin«. Ta opera znamenitega češkega skladatelja se je predstavila v vsem skupaj štirikrat.

Dne 17. dec. l. 1893. se je uprizorila ljubka Kreutzerjeva opera »Prenočišče v Granadi« ter doživela štiri predstave.

Sloveča Weberjeva opera »Čarostrelec« je uspela od 28. dec. l. 1893. počenši do deset predstav. Prvič se je predstavljala v Berlinu, l. 1821., zbudila tačas veliko navdušenost ter je še dandanes med najbolj priljubljenimi nemškimi operami.

Dne 15. febr. l. 1894. je bila pri nas prva predstava Smetanove slavne »Prodane neveste«, ki se je doslej štirinajstkrat uprizorila. Ta opera je, žal, šele v zadnjih letih raznesla slavo umrlega nesrečnega slovanskega skladatelja po širnem svetu in je tudi v Slovencih krasno uspela.

Opereta »Mamzell Nitouche« se je igrala enajstkrat; k nje-nemu izrednemu uspehu je največ pripomogla nje izborna predstava.

Lortzingove komične opere so imele na Nemškem precej uspeha, in nekatere so se vzdržale do dandanes, ker so se po svoji melodi-joznosti priljubile občinstvu. Slovenci so se seznanili doslej le z »O-ro-žarjem iz Wormsa« (4 predstave); a upamo, da jim še druge ne ostanejo neznane. Ona opera slavi letos petdesetletnico, odkar se je prvič uprizorila v gledališču »an der Wien«. ¹⁾

¹⁾ Kakor Lortzingove, tako se mi zde zlasti tudi mnoge francoske komične opere, ki so svojedobno bile povsod slavljene in priznane, vredne, da se uprizore na našem

Smetanov krasni »Poljub« se je uprizoril od 15. nov. l. 1894. dalje štirikrat; Flotova nekdanj toli slavljena komična opera »Marta« od 27. dec. l. 1894. dalje štirikrat, a Maillartova dražestna opera »Puščavnikov zvonček« dvakrat. Ta dela v primeri z drugimi niso tako vrlo uspela. Zato pa se je občinstvu posebno omilil Verdijev »Trubadur« ter doživel pri nas doslej 10 predstav. Premijera njegova je bila l. 1853. v Rimu. Po izredni melodijoznosti si je »Trubadur« med Verdijevimi deli stekel največjo priljubljenost, dasi nam se razodevajo baš v njem poleg mnogih vrlin tudi mnoge hibe tega mojstra.

Meyerbeerjeva »Africanka« se je pela od 18. oktobra l. 1895. petkrat. — Dasi ima Meyerbeer mnogo nasprotnikov, vendar so si njegove glavne opere ohranile po vseh večjih odrih neizpremenjeno privlačno silo, četudi ne zbujajo več istega oduševljenja kot nekdanj. — »Janko in Metka«, najnovejša opera, ki je v Nemcih dosegla velikanske uspehe, se je sicer predstavila od 7. dec. l. 1895. dalje še petkrat, vendar ni tako uspela, kakor je zaslužila. — Bizetova »Carmen«, dražestna francoska opera, je doživela od 15. dec. l. 1895. štiri predstave. — Gounodova slavna opera »Margareta in Faust« se je uprizorila od 2. febr. l. 1896. dalje petkrat. —

Te predstave in njih uspehi — število ponovitev je za naše razmere zelo veliko — so prevelikega pomena za zgodovino slovenske prosvete. Sedaj imamo v središču Slovenije opero, s kakršno se ne ponaša lahko kako drugo provincijalno mesto. Naj bi le občinstvo vedelo prav ceniti to pridobitev ter po svoji moči pripomoglo, da se vedno bolj učvrsti naš dramatični zavod. Še je dosti težav, zlasti pri ustanovitvi repertoara. Najbolj bi se morali seveda upoštevati slovenski in slovanski proizvodi, a poleg tega uprizarjati priznana in veljavna dela vseh časov in vseh narodov. Z dosledno razborito vztrajnostjo si vzgojimo, pridobimo in vzdržimo tudi zadostno število domačih pevskih moči, ki bodo kos vsaki, tudi najtežavnejši ulogi.

Občinstvo pa naj se vzgojuje in poučuje zlasti tudi po slovenskih časopisih, po vestnih kritikah, ki naj jih le-ti donajajo o veljavi in pomenu posameznih del; le tako je tudi širšim krogom zagotovljen popoln umetniški užitek.

odru, ker ne zahtevajo toliko napora kakor velike opere, a podajajo vendar občinstvu mnogo muzikalnega užitka in prijetnega razvedrila. Vodstvo slovenskega gledališča ugodi gotovo po možnosti tudi tej potrebi in želji, kakor je tudi doslej izkušalo zadostiti raznim strujam.

Srečavanja.

Spisal Fr. Dolinčan.

II. Elvira.

(Dalje.)

Neko popoldne pa se je pripetilo čudno naključje. Poprejša je navadno srečevala le zjutraj, ko je v šolo hodila, a danes sta se srečala, ko je šla popoldne iz šole domov. K hudi uri se je pripravljalo, in že so začele padati redke, debele kaplje. Ona ni imela dežnika — začela je hiteti, da bi še ušla nevihti. H krati je skočil on k njej ter jo povprašal, ali jo sme spremiti. Ker se je bil ravno usul dež, ji je bilo pač težko odbiti ponudbo. A v svoji zadregi je pritrdila tako nedoločno, da on ni prav vedel, pri čem je. Toda šel je vendar z njo. Da bi med potjo kaj govorila, na to ni bilo niti misliti; hiteti sta morala, ker drugače bi bila navzlic dežniku oba mokra; kajti ulila se je bila huda ploha.

On niti vedel ni, kje je ona doma; toda vprašal je ni, temveč je tekel zraven nje ter držal dežnik nad njo, dokler ni ona obstala pri neki hiši ter stopila v vežo. V slovo je hotela nekaj izpregovoriti, a ustnice so se ji nervozno zgibale, ne da bi bila mogla le besedico hvale izreči. Podala pa mu je roko ter stekla po stopnicah.

On je videl, kako so ji žarela lica; desnica pa, katero mu je bila podala, je bila leđeno mrzla, znak prevelike razburjenosti.

Postal je še nekoliko časa pred vrati, potem pa se je vrnil.

Elvira tisto noč po tem dogodku ni zatisnila očesa. Vedno ji je hodilo po glavi, kar je bila doživela. Drugo jutro pa je bila po prečuti noči tako slaba, da ni mogla vstati. Hudo jo je glava bolela, in sploh ji ni bilo dobro. Morala je doma ostati.

A tudi prihodnje noči je pogrešala krepilnega spanja. Ležala je v eno mer v nekaki omotici. Na pol je spala, na pol bdela, in čudno so ji rojile misli po glavi. Srce ji je tolklo in plalo, da ji je sapa pohajala. Zdravnik, katerega so bili poklicali, ji je priporočal mrzle kopeli in tudi nekaj pomirljivih zdravil ji je zapisal.

Toda preteklo je kakih osem dni, predno si je toliko opomogla, da je mogla zopet v šolo. Prepadla in bleda je bila, oči pa so ji bile globoko udrte.

Prosila je na tihem Boga, da ga vsaj danes ne sreča; bala se je, da ji ne bi pošle moči, ako ga ugleda. Pa še neka skrb jo je mučila. Ko se je zjutraj v zrcalu pogledala, se je sama sebe prestrašila, tako prepadla je bila; ako jo on vidi v takem položaju, mu pač ne bo mogla ugajati. A srečal jo je, pozdravil, in iz njegovega itak milega očesa je danes odsevala še neka posebna miloba; nekako žalosten in otožen se ji je zdel njegov pogled. Se mu je li smilila? Ali pa goji morda tudi še druge čute za-njo?

Toda kako naj si potem razlaga njegovo vedenje? Zakaj ji ni zadnjič, ko sta hodila skupaj, odkril svojega srca? Oh, samo dve besedici naj bi bil izrekel, in srečna bi bila. Tako malo bi ga stalo, da jo reši strašnih muk in dvomov, in vendar tega noče storiti!

In zopet se je je polotil srd in gnev proti njemu. Prepričana je bila bolj in bolj, da je lahkomišelnost on zbudil v njenem srcu čute, katere bi bil smel zbuditi le tedaj, ako bi bil imel resne namene z njo. In ko sta se imela drugi dan zopet srečati, je nalašč obostran pogledala ter se naredila, kakor ne bi bila opazila njegovega pozdrava.

Težko ji je sicer to šlo, in zbrati je morala vse svoje moči, da je izvedla svoj ukrep; a ko je bil že za njo, je začutila nekako zadostenje za vse bolečine, katere ji je bil doslej provzročil. Slutila je, da mu je hudo storila, in maščevanje ji je dobro delo.

A ne samo iz maščevanja, temveč še iz družega vzroka je prezrla njegov pozdrav. Slutila je, da ga s tem nemilo zadene, ter upala, da ga s tem bolj naveže na-se.

Tudi drugi dan ga je hotela še prezreti. A strahoma je zapazila, da je danes ni več pozdravil. Ali se je res tako varala v svojih nadah? Je-li imelo njeno vedenje res ves drug učinek, nego ga je namerjala?

Kesala se je in sklenila v svojem srcu, da se ozre drugi dan po stari navadi nanj. Saj ji tudi srce ne bi več dopustilo, da ga ne bi pogledala. Komaj je tedaj čakala prihodnjega dne in je štela ure, ko ga je imela zopet srečati.

Toda kako se je prestrašila, ko ga ni bilo. Počasi je stopala ter se ozirala na uro v zvoniku, ni-li bila danes morda prehitro ali prepozno odšla z doma. Toda bilo je prav tisti čas, ko je navadno on tod mimo hodil. Plaho je gledala v daljavo, ji li morda ne prihaja naproti, ter se ozirala zopet nazaj, ni-li morda že odšel. Toda ni ga bilo videti nikjer. Še vedno upajoč, da ga morda vendarle sreča, je tako počasi hodila, da bi bila skoro zamudila šolo. Toda varala se je; ni ga bilo, in morala se je tolažiti s prihodnjim dnem.

Pa tudi drugi dan se je zaman po njem ozirala. Kaj je bilo to? Ga je li res s svojim nespametnim vedenjem prepodila? Oh, kako se je sedaj kesala, da je bila tako trda proti njemu! Kakega družega bi si bila s svojim vedenjem gotovo še bolj priklenila; a on je bil gotovo prav rahločuten človek. Bolelo ga je to, da ga je tako prezirala, in morda se je iz same obupnosti umaknil.

Najbolj čudno pa je bilo to, da ga tudi nikjer drugje ni bilo nič videti. Hodila je po šoli sedaj nalašč češče na izprehod, in kadar je bila kaka veselica ali pa kaka druga posebna prilika, vselej je poprosila stariše, da so se je udeležili, a njega ni bilo nikjer. Od dne do dne je postajala nemirnejša.

Njeno silno razburjeno srce ji je pripodilo sedaj to, sedaj drugo misel v glavo. Bolj in bolj pa je bila prepričana, da je tudi on njo ljubil, in da ga je s svojim vedenjem gnala v obup. Kadar je zapel mrtvaški zvon, vselej se je stresla po vsem životu, mèneč, da je zazvonilo njemu, in kadar je v časopisu brala o kakem samomoru, je že mislila, da se je usmrtil on.

Tako je živela v večnem strahu in kesanju; in to ni bilo brez nasledkov za njeno zdravje. Pripetilo se je sedaj češče, da ni mogla v šolo, in to je bil nov vzrok, da je zaostajala v učenju.

Toda stariši in učitelji so bili zdaj milejši z njo; saj se ji je bolezen poznala na obrazu. Da, stariši so celo sklenili, da je prihodnje leto ne bodo več pošiljali v šolo. Sicer bi jim bilo ugajalo, ako bi se bila še nekoliko izobrazila, a glede na njeno zdravje so se morali za to odločiti.

Prišle so bile naposled velike počitnice. Po zdravnikovem nasvetu je zapustila Elvira mesto ter se preselila na kmete k neki teti, in bivanje na kmetih ji je zelo dobro delo. Sicer je še nekaj časa potem, ko je bila z doma, čutila ono bolezen, ki ji jo je bila provzročila ljubezen, stožilo se ji je še včasih po mestnem življenju, in nekako hrepenela je po oni poti, ki je vodila do pripravnice, koder je njega srečevala; toda sčasoma ji je postalo srce mirnejše, in po nekaj mesecih je skoro popolnoma okrevala dušno in telesno.

Sicer se je njega še rada često spominjala, a vsa stvar se ji je sedaj videla drugačna. Čudila se je sama sebi, da se je mogla tako razburjati radi človeka, ki jo je znal res tako milo in otožno pogledati, ki pa o njem niti vedela ni, kdo da je. Nekako sram jo je bilo same sebe, da ga je tako ljubila, in da je tako hrepenela po njem. Smešno se ji je sedaj h krati videlo, da je vselej tako strahoma in trepetaje čakala, pride-li mimo nje, ali ne. Smejala se je sama sebi ter je trdno

sklenila, da mu bode s celo drugim licem zrla v obraz, ako se še kdaj srečata. Ne, zardeti noče več pred njim, naj jo še tolikokrat sreča!

Tako je sklepala, toda nje srčece ni bilo vedno zadovoljno s takimi sklepi. Včasih, ko se je najmanj nadejala, se je je zopet polotila neka čudna boleost, in nekako hrepenenje je čutila po onih časih, ko ga je še srečevala. Včasih so se ji znova budile želje, da bi ga zopet videla. Toda izkušala je take želje takoj zatreti.

Da se ji je zdravje izdatno zboljšalo, to se ji je na obrazu poznalo. Sledovi prebitih srčnih muk so bili izginili, in njeno lice je bilo zopet cvetoče kakor nekdanj. Ko se je vrnila k starišem, so bili le-ti veseli te izpremembe ter so radi privolili, ko jih je prosila, da sme zopet hoditi v šolo. V začetku se je pač še pogostoma spominjala nekdanjih srečavanj z onim neznanim človekom, a ti spomini je sedaj pri učenju niso več motili. Kmalu je zopet nadkriljevala vse svoje vrstnice, in sedaj ni dvojil nihče o tem, da je bila le bolezen kriva, da je lanijsko leto tako slabo napredovala.

Par mesecev je Elvira že zopet hodila v šolo, ne da bi bila njega, ki je imel nekdanj toliko moč do nje, le enkrat videla. To je bil pač glavni vzrok, da ga je skoro popolnoma pozabila. Pa tudi, če ji je semtertja na misel prišel, ji ta misel nikakor ni vznemirjala srca. Le neka skrb ji je včasih malo kalila srčni mir. Kaj, ko bi jo kdaj zopet srečal? Na to vprašanje si ni vedela trdnega odgovora; a to je pa bilo res, da ji je pri tej misli vselej nekoliko strepetalo srce. Ali bo imela toliko moči, da ostane pri svojih sklepih, ki jih je bila storila? Ali res ne bo zardela pred njim? O tem je včasih sama dvomila.

* * *

Neki dan pozno jeseni je bilo, ko je šla Elvira ob enajsti uri iz šole sama. Pot jo je vodila mimo cerkve. Danes so stale pred cerkvijo štiri lepe kočije; kočijaži so imeli pripete šopke na suknjah v znamenje, da vozijo svate. To je bilo nekaj za Evine hčere, ki so šle iz šole! Kakor lahkonože srnice so pohitele druga za drugo po stopnicah v cerkev. Radovednost jih je gnala gledat ženina in nevesto. Elvira si ni mogla kaj, da ne bi bila potegnila z drugimi.

Ne da bi bila kaj mislila ali slutila, iz gole radovednosti, in ker je videla druge, je šla tudi Elvira v cerkev. Mehanično je stopala za drugimi ter obstala prav blizu oltarja, pred katerim je že stal mladi par. Ozrla se je najprej na nevesto. Bode-li tudi ona kdaj tako stala pred oltarjem, in kdo bode ob njeni strani? Ta misel jo je prešinjala. Dolgo je zrla nepremično na nevesto. Kar jo zdrami nekak osoren

»da«, s katerim se je ženin odzval pozivu duhovnikovemu, da naj pritrdi, ali hoče postati mož zraven stoječe žene. Sedaj šele se je ozrla tudi po njem ter — ostrmela. Bil je on, po katerem je nekdanj tako hrepenela! Zdajci ji je vzplantelo zopet srce; komaj ga je bila uzrla pred seboj, pa je bila že zopet popolnoma v njegovi oblasti.

Toda kaj naj misli o njem? Ali se ni še pred nekaj tedni oziral po njej ter se ji tako mameče in zapeljivo nasmihal? Zdaj pa se je zavezal z drugo na večno!

V glavi se ji je začelo vrteti, a srce ji je bilo tako glasno, da se je bala, da poleg stoječi ne bi čuli njegovega planja. Rada bi bila zbežala iz cerkve, a ni mogla premakniti nog; stala je kakor odrevenela. Grozna, nepopisna bolest se je je polastila. Sedaj je šele čutila, kaj ji je nekdanj bil, in kako ga je ljubila. In on? Ali ga je bila s tem odpodila od sebe, ker ga parkrat ni pogledala? Oh, to ni mogoče! Ljubezen se ne prežene tako kmalu. Ne, ne, on se je samo igral z njo! Izkušen mora biti v takih rečeh, da ji je znal tako hitro zbuditi ljubezen v srcu. Tisti pogledi, ki so se ji videli tako mili, tako otožni in polni občutka, so bili hinavski in prisiljeni! Srd in gnus sta se ji zbudila za trenotek v prsih do njega; kak brezvestnež, ki je zamoril na ta način mlado srce! In vendar — misel, da je izgubljen za večno za-njo, ji je bila grozna in strašna. Močnejše in močnejše ji je plalo srce, in kri ji je pritiskala v sence, da se ji je delala tema pred očmi. — Toliko moči in preudarka je še imela, da je sedla v klop, a ondi jo je oblil mrzel pot, in nezavestna se je sesedla.

Nekaj starejših ženskih, ki so takisto pasle radovednost ter so stale v obližju, ji je prihitelo na pomoč. Močile so jo po čelu kar z blagoslovljeno vodo, ker druge ni bilo pri rokah; in to je pomagalo. Toda predno se je Elvira zavedela popolnoma, že ni bilo nikogar več pred oltarjem. Par tovarišic jo je spremilo do doma. Doma so opazili, da je nenavadno bleda in prepadla; a kaj se je bilo zgodilo z njo, o tem je skrbno molčala.

Šole zaradi te nezgode ni zamudila prav nič, učila pa se je še vse pridneje nego doslej. Vsekakor je hotela imeti opravila in bala se je biti brez dela. Na ta način je menila, da vsaj laglje ukroti in upokoji še vedno nemirno srce ter se iznebi bolestnih spominov.

Toda nesreča je hotela, da je začel on zopet hoditi isto pot, kakor nekdanj, in da sta se zopet srečevala. Včasih je šel sam, včasih ga je spremljala soproga, a vselej jo je pogledal z istim milim in iskrenim pogledom kakor nekdanj.

To ji je bilo preveč. Obrnila se je nekoč tako nejevoljno od njega v stran, da je moral čutiti, kako ga zaničuje. Hodil je odslej vedno le po drugi strani ulic, in na ta način sta se izogibala drug drugemu.

Toda Elvira je pri vsem tem trpela. Nikdar si ni bila na jasnem o občutkih, ki jih je imela zanj. Dopovedovala je sicer sama sebi, da to ne more biti nič drugega nego sovraštvo, a celo uverjena o tem ni bila. Zakaj pa je zavidala včasih njegovi soprogi, zakaj ji je bila misel, da ga ona objemlje in poljubljuje, neznosna? — Zakaj ji je še vedno utripalo srce, kadar ji je prišel naproti, če tudi je šel po drugi strani ulic? Na vse to si sama ni vedela odgovora.

Prišla pa ji je čudna ideja, da bi se gotovo pomirila, ako bi se tudi ona omožila. Zdelo se ji je, kakor da se s tem osveti njemu, ako bi se mu prav v kratkem pokazala na strani izvoljenega moža. — Ta želja se ji je izpolnila!

(Dalje prihodnjic.)

Znameniti Slovenci.

Spisuje Fridolin Kavčič.

78. Jožef Vršič.¹⁾

Jožef Vršič, porojen v Kamni Gorici radgonskega okraja l. 1774., je bil sin ubožnega viničarja, ki je bil ob enem tesar. V šolo ni hodil, nemščini se je priučil pozneje, a že kot majhen deček je pomagal očetu tesariti. Kot mladenič je bil že izučen tesar ter se je poprijel očetovega obrta z velikim veseljem; posebno mu je ugajal mizarski obrt. Brez vsacega navodila, iz svojega nagiba je začel izdelovati mizarske izdelke s toliko spretnostjo, da se je začel zanj zanimati posestnik Prentlhofa pri Radgoni, Frančišek Khörer plem. Freysburg. Ta ga je sprejel v službo za slugo, a mu ob enem omogočil, da se je pravilno izučil mizarstva. Iz Khörerjeve službe je vstopil v službo grofa Wurmbanda.

Med službovanjem pri teh gospodih si je prihranil varčni Vršič precejšnjo vsotico denarja; s to si je kupil v vasi Prentl majhno

¹⁾ Mittheilungen des hist. Vereins. Gratz 1848. I. Heft. — Wurzbach, Biogr. Lexicon. 50. Theil. — Illustrierte Zeitung. Leipzig J. J. Weber. IV. Band. Nr. 88. »Josef Verschitsch, ein mechanisches Genie«.

kmetijo, katero je pridno obdeloval. A tudi mizarstva ni zanemarjal; izvrsten mizar je bil ter je imel vedno mnogo dela. Spretnost v izdelovanju različnega orodja mu je rodila misel, da je začel izdelovati za pohablence, katerih je bilo za one dobe vednega vojevanja silno veliko, umetne noge in roke.

Anton grof Wurmbbrand, kateremu je bila v bitki pri Lipsiji l. 1813. noga odstreljena, si je naročil iz Pariza umetno leseno nogo, ki mu pa ni ugajala, ker mu je pri hoji provzročevala neznosne bolečine. Nekoč je pokazal Vršiču tisto leseno nogo ter mu potožil, da ne more z njo hoditi. Vršič si je nogo ogledal ter odšel. Teden pozneje je vstopil Vršič v grofovo sobo z leseno nogo pod pazduho; izumil in napravil jo je bil iz lastnega nagiba.

Grof je bil presenečen, a pripel si je umetno nogo, toda nezapudeno se smehljaje, češ: »Česar v Parizu ne znajo, naj pa napravi ta-le kmetiški mizar?!« A kmalu se je prepričal, da je Vršičeva umetna noga izvrstno izumljena; ne le da ni več čutil pri hoji nikakršnih bolečin, celo na lov je zahajal z Vršičevo nogo.

Ta prvi srečni poskus ga je tako podkuril, da je napravil grofu še dve nogi, ki sta bili še boljše izumljeni nego prva.

Kmalu se je raznesla novica o Vršičevi spretnosti v tej stroki po vsej deželi, in dobil je naš rojak, mehanik-samouk, premnogo naročil ne le iz avstrijskih dežel, nego tudi iz inozemstva. Naročevali so umetnih nog in rok Vršičevih iz Benetk, Peterburga, Varšave, Moguncije, Dunaja, Pešte, Lendve, Gradca, Ptuja, Trsta, Oseka, Beljaka, Rogatca, Fürstenfelda, Marijinega Celja in Vurberga.

Zlasti je pa zaslovel Vršič kot izdelovatelj umetnih nog, odkar se je bil pripeljal k njemu knez Ahremberg, kateri je dotlej nosil lesene noge, ki so bile izdelane v Parizu in Londonu; a z njimi ni bil zadovoljen, ker so bile slabo ustrojene. Vršič mu je kmalu poslal umetno nogo, in knez je bil jako zadovoljen s to nogo, ki mu ni provzročevala nikakršnih bolečin, tako da je naročil pri Vršiču še štiri noge.

Tudi knjigar Kunz iz Moguncije se je pripeljal l. 1841. k Vršiču, da mu napravi tri umetne noge. Zagotavljal je potem vsakomu, da mu izvrstno služijo; a ko si je pripel prvo od Vršiča izdelano nogo, je vrgel v kot iz Pariza naročeno nogo, ki mu je dotlej služila, ter je neki vzkliknil: »Sedaj se mi zdi, kakor da nimam lesene noge!«

L. 1843. je Vršič prejel naročilo od bavarskega deželnega sodišča v Wunsiedlu, da ustroji leseno roko.

Umetne ude je izdeloval Vršič po lastni iznajdbi z navadnim, okornim mizarским orodjem, brez vsacega navodila; samo jeklene zmeti (peresa), ki jih je uporabljal pri sestavljanju svojih umetnih rok in nog, mu je izdeloval po njegovem predpisu neki puškar.

Glavne vrline Vršičevih udov so bile: povsem natančno delo in pa umno upotrebljevanje finih jeklenih zmeti; sploh pa je bil ves ustroj veleumen. Tudi vse orodje za izdelovanje umetnih udov si je bil izumil ter si je napravil Vršič sam.

Tudi nadvojvoda Ivan, veliki dobrotnik štajerske dežele, se je začel zanimati za izbornega mehanika; sprejel ga je med različne članove štajerske kmetijske družbe. Naročil si je pri Vršiču umetno nogo in jo dal počrez prerezati, da se je videl ves mehanizem; to nogo je podaril notranje-avstrijskemu obrtnemu društvu v Gradcu kot model.

L. 1845. je poslal Vršič po naročilu neuweinsberškega okrajnega urada umetno nogo in roko na splošno avstrijsko obrtno razstavo na Dunaj; a žal, da se na Dunaju ni nihče zmenil za iznajdbo našega rojaka. Ta neuspeh je hudo užalil sedemdesetletnega starčka, po pravici ponosnega na svojo izumitev, in odtelej ni hotel napraviti ni enega umetnega uda navzlic mnogim naročilom. Nogo, katero so mu vrnili z dunajske razstave, je kupilo graško vseučilišče za medicinski oddelek, kar je pač nov jasen dokaz, da je bila veleumno ustrojena.

L. 1847. se je bolehavi Vršič odpravil z doma na potovanje. Blizu Muggendorfa v gleichenberškem okraju je po noči zašel ter legel ves utrujen v najbližji skedenj; ondi je starček, menda vsled prevelike utrujenosti, po noči umrl. Zjutraj so našli v skednju tujega, neznanega moža ter ga na pokopališču vasi Straden izročili materi zemlji. Šele pozneje se je dognalo, da je bil mrtvec naš veleumni rojak Jožef Vršec.

79. Matija Kupič (Kupitsch),

iz štajerske rodbine (iz celjske okolice), porojen l. 1797. Že za mladih let se je poprijel z mladeniško navdušenostjo in izredno spretnostjo knjigarstva na Dunaju. Sosebno ga je zanimalo starinarstvo, in baš v tej stroki je uspel do take dovršenosti, da je mahom zaslul po vsem učenem svetu kot nedosežen strokovnjak v starinoznanstvu, in zato so ga l. 1844. imenovali c. kr. starinarja (antikvarja) dvorne knjižnice. Nabiral je stare knjige, dragocene slike in rokopise. Tudi sam je založil nekoliko krasnih knjig; sosebno znameniti sta dragoceni knjigi:

- 1.) »Die Legende der heiligen Hedwig in Prachtausgabe«.

2.) »Ein Lobspruch der hochl. weitberühmten Khüniglichen Stat Wienn in Oesterreich durch Wolfgang Schmeltzl mit eigens hiezu geschnittenen Typen.«

Kupič je bil kot strokovnjak v starinarstvu tako na glasu, da so ga klicale najznamenitejše inozemske knjižnice kot poznavatelja starih knjig in rokopisov, da je sodil o njih starosti in pristnosti. Kupiča so odlikovali: cesar Ferdinand, kralj pruski in papež Pij IX. z zlatimi in srebrnimi kolajnami za umetnost in znanost. Umrli je na Dunaju dne 14. maja l. 1849.

80. Krištof Kunavar,¹⁾

znamenit slikar na svilo, je živel okoli l. 1561. v Gradcu.

81. Andrej Pečnik,¹⁾

slikar v Admontu, je slikal l. 1723.—26. stene v gradu Gstadt na Zgornjem Štajerskem.

82. Anton Petrak,¹⁾

bakrorezec v Gradcu. Urezal je bogorodico Marijinoceljsko v baker po sliki J. Tunerja.

83. Filip Rapoc in Anton Pavdiš,¹⁾

dva znamenita steklorezca, ki sta živela v Gradcu, Rapoc (menda Ropotec) okoli l. 1672. in Pavdiš okoli l. 1699.

84. Izak Polž (Poschius),²⁾

porojen na Koroškem, je bil početkom 17. stoletja: »illustrim. Carinthiae Provincialum Musicus et Organicus.« V tisku je izdal: »Cantiones Sacrae 1., 2., 3. et 4. vocom. Norinbergae 1623«; potem mnogo napevov, baletov in poskočnic.

85. Nikolaj Urban Boset³⁾

je živel v 17. stoletju v Celju, kjer je imel zvonarnico. Za celjske cerkve je ulil sledeče zvonove:

Za cerkev svetega duha srednje velikosti zvon z napisom: »Nikolaus Boset zu Cilli goss mich anno 1658.«

Za cerkev sv. Jožefa mali zvon z napisom: »Nicolaus Urbanus Boset me fudit anno 1682.« Za tisto cerkev je ulil tudi veliki in srednji zvon; veliki zvon z napisom: »In Namen Gotes bin ich geflossen, Ni-

¹⁾ Wastler. Steirisches Künstlerlexicon.

²⁾ Gerber. Lexicon der Tonkünstler.

³⁾ Slovník umjetnikah jugoslavenskih od Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. U Zagrebu 1858.

colaus Boset und Conrad Schneider zu Cilli die haben mich alhier gegosen in Jar anno 1696. Srednji zvon ima napis: »Durch das Feuer bin ich geflossen Nicolaus Boset und Conrad Schneider in Cilli haben mich gegosen in Jar anno 1697.«

Leta 1690. se je s kanonikom Ivanom Linkom pismeno pogodil, da ulije zvon za cerkev svetega Petra v Bistrici, ter je prejel za ta zvon predplačila 200 goldinarjev.

86. Anton Jerič (Gerici),¹⁾

slikar, je živel konec 15. stoletja v Ljubljani. Olepšal je ljubljansko mestno svetovalnico s krasnimi freskami. Predstavljal je: a) »Pravico« na stolu sedečo, poleg nje na desni boginjo treznosti in na levi boginjo modrosti; b) sod Salomonov; c) neko drugo sodbo; d) vero, upanje in ljubezen; e) Sibilo.

87. Janez Albertal,²⁾

stavbinski mojster, porojen početkom 17. stoletja v Trebnjem. Prišel okoli l. 1630. na Hrvaško, je postal meščan zagrebški in stavbar prvostolne cerkve zagrebske. Albertal je edini izmed stavbinskih mojstrov te veličastne cerkve, katerega ime je do sedaj znano.

88. Matija Brodnik,³⁾

slikar, se je rodil na Kranjskem l. 1814., a umrl je v Zagrebu dne 31. marcija l. 1845. Slikal je večinoma za cerkve slike na presno in tudi z oljnatimi barvami. Živel je mnogo let v Karlovcu in Zagrebu. Najbolj znane so te-le njegove slike:

1.) Sveti Peter, prejemljajoč ključ od Jezusa, in 2.) Marija karmeliška; obe sliki sta v bibrirski cerkvi.

3.) Poslednja večerja, po sliki Leonarda da Vinci, v Zagrebu.

4.) Vhod bana Hallerja.

5.) Oltarna slika v Remetah blizu Zagreba.

Ostavljal je še mnogo slik, ki pa so v lasti zasebnikov.

89. Simon Povoden,³⁾

porojen l. 1753. v Vrhovcah blizu Svečine na Spodnjem Štajerskem. Kaplanoval je pri Sv. Janezu blizu Arveža; tu je najbrže nanj vplival marljivi štajerski zgodovinar Winklern, da se je začel baviti s stariarstvom in zgodovinskim raziskovanjem. Pozneje je prišel v Ptuj,

¹⁾ Joannis Antonii Thalnitscher Topographica Descriptio urbis Labacensis. — Valvasor. Ehre des Herzogthums Krain. XI. p. 671.

²⁾ Kukuljević. Slovník umet. jugoslav.

³⁾ Macun. Književna zgodovina slovenskega Štajerja. V Gradcu 1883.

kjer se mu je na klasičnih rimskih tleh ponudila najlepša prilika za zgodovinske študije. Dasi je bil jako marljiv in vesten zgodovinar in arheolog, je vendar ostala zbog prevelike njegove skromnosti večina njegovih spisov v rokopisu, nenatisnjena.

Do samostalnega dela se ni uspel. Njegovi spisi so večinoma objavljeni v Hormayerjevem zborniku in v zborniku »Neues Archiv für Geschichte und Staatenkunde«. Štajersko zgodovinsko društvo je hranilo 29 Povodnovih rokopisnih zvezkov. Dve debeli rokopisni knjigi hrani ptujska proštija, namreč 1.) Hauptpfarrliches Geschichtenbuch (554 strani) in 2.) Bürgerliches Lesebuch, in welchem nebst der alten und neuen Geschichte der Römerstadt Pettau auch andere Geschichten und Denkwürdigkeiten von allen Jahrhunderten her bis auf das laufende Jahr 1818 enthalten und fasslich dargestellt werden (711 strani).

Umrli je v Ptuj proti koncu l. 1841.

90. J. Edvard Domanjko,¹⁾

porojen l. 1784. v radgonski župniji. Posvetil se je svečenstvu ter je l. 1816. prestopil kot posvetni duhovnik v borovski samostan. Umrli je l. 1850. v Borovi (Vorau).

Domanjko je bil jako učen bogoslovec in sloveč spisovatelj bogoslovnih knjig, katerih je napisal 8. Vsaka teh knjig je izšla v treh ali celo štirih natiskih. Najznamenitejša je knjiga, ki je bila na Dunaju pri oo. Mehitaristih tiskana z naslovom: »Die ganze christkatholische Lehre in Beispielen«. Te knjige je izšla l. 1865. 6. izdaja.

91. Luka Mislej²⁾

je živel v prvi polovici 18. veka v Ljubljani. Mislej je bil izvrsten kamenosek in kipar. V letih 1701—1703 je delal pri graditvi jezuitskega kolegija in jezuitske cerkve (cerkev svetega Jakoba), potem pri semenišču od l. 1708. pa do l. 1714. Za semenišče je izklesal veliki portal ter ona orjaka, ki držita kroglo sveta. Ko je dala l. 1721. vdova deželnega maršala grofa Herbarta Turjaškega pred samostanom očetov diskalcejatov (sedaj podrto deželno bolnico) leseno podobo svete trojice, ki jo je bil nje pokojni soproog postavil l. 1693., nadomestiti s kamenitim spomenikom, tedaj je poverila to delo Misleju za 1000 goldinarjev in 200 mernikov žita.³⁾

¹⁾ Macun, Književna zgodovina slovenskega Štajerja. V Gradcu. 1883.

²⁾ Blätter aus Krain 1865, p. 47.

³⁾ Samostanski arhiv.

Trnje in lavor.

Odlomki iz umetnikovega dnevnika. Priredil Alojzij Nigrin.

(Dalje.)

asi povsod slavljen in obožavan, sem vendar čutil v tujini neko dotlej neznano, neznosno in morečo praznoto in tesnobo. Vedno mi je šepetal neki notranji glas: Vрни se — vrni se!

In vrnil sem se — še pred določenim časom.

Drugi dan po prihodu sem se napotil v vilo grofa Arbella, oddaljeno kake četrt ure od mesta.

Lakaj v svetlo-modri livreji mi naznani, da je mladi grof z drugo gospodo v hladnici na vrtu.

»O, naš signor Odoardo! — O, naš Odoardo, naš slavni pevec!« Tako mi je donelo iz hladnice naproti, ko sem se ji bližal po beli, s finim, lesketajočim peskom posuti poti med umetno razvrščenimi skupinami eksotičnih rastlin.

Govorica se je zasukala na moje umetniško potovanje.

»A v Rusiji nisi bil — ha?« je zanosljal sredi pogovora kavalir de Santis ter uprl vame male bodeče oči.

Bil je sin bogatega, znanega kavalirja. V mladosti je bil vojak. A ko je po očetovi smrti podedoval velikansko imetje, je odpel sabljo ter šel v inozemstvo. Dalje časa se je mudil na Ruskem, in ondudaj se mu je raztajalo polagoma vse bogastvo. Sedaj je pohajal vse salone, se vedel po njih do nesramnosti domače, jedel in pil ter pasel debelo svoje telo. A v zahvalo za gostoljubnost je pripovedoval po vseh salonih svoje čudne, gorostasne, pustolovske čine, ki so bili v jedru vsi eni in isti, le povsod in vsakikrat drugače zasukani in pointirani.

»Ne, nisem bil,« sem mu odvrnil malomarno.

»Žal! — Rusija, to je dežela! . . . Morda bi bil videl tudi — a čemu bi te tajnosti odgrinjal pred celim svetom.«

Zamahnil je z debelo, rdečo roko, izpil velikansko čašo falernca, se zagledal skozi veliko hladnično okno v sinjo daljavo ter začel lahno, na pol recitujoč, na pol pevajoč, mrmrati neko kozaško pesem.

»Oh, to je dobro, da si se vrnil!« je vzkliknil zdajci mladi, nekoliko brbljavi slikar Antonio, zibljoč se v velikem, mehkefotelju in spuščajoč v odmorih v sveži, topli pomladanski zrak goste oblake sivkastega dima.

»Veš, grofu Paolu lahko poješ — na poročni večer. Ali ni res, gospoda, da mora peti? — In kaj praviš ti, Paolo?«

»Dobro. Prosil bi ga . . .«

»Ali . . .«

»Nič ali! Moška beseda, da boš pel. Tako dolgo se nismo že naslajali s tvojimi nebeškimi glasovi.«

Rdeče ustnice so mu za trenotek malce, skoraj nevidno zatrepetale.

Ali me je hotel morda smešiti?

To me je dirnilo neprijetno.

»A vprašam vas . . .«

»Nič ne vprašuj! Peti moraš!« je vzkliknil svojeglavni slikar, zamahnil z belo, majhno, skrbno gojeno roko po zraku ter vrgel vonjajočo smodko skozi okno v grm duhtečega španskega bezga.

»No, besedo — ali boš pel? Če si naš prijatelj, poj! Obljubi!« . . .

»Bom!«

»Dobro, izborno, izvrstno!« . . .

»A kdaj se je vendar naš Paolo zaročil in — s katero?«

Paolo se je nasmehljaj. Iz tega smehljaja je sijala sreča in blaženstvo.

»Ej, vidi se ti,« je zanosiljal proti meni debeli Santis z zaspanim, lenim glasom, »pozna se ti res, da živiš le petju in za petje, in da ti nič družega ni mari, sicer ne bi bil vprašal tega, kar je vsemu svetu znano . . . No, čestitaj vsaj grofu na njegovi krasni Silviji, ki mu z lepoto prinese tudi pol milijona dote! Lepota in denar — poezija in proza! A oboje je dobro, veruj mi, Odoardo, veruj mi . . . hahaha!« — Debeli trebuh se mu je tresel od smeha radi neslane šale; lice se mu je še bolj napelo in zardelo, in od radosti, da se mu je posrečil tako duhovit dovtip, je pograbil veliko, brušeno čašo, napolnjeno s penečim falerncem, ter jo v trenutku izlil vase.

»Silvija? Kaka — katera?« sem vprašal mehanično. Roka se mi je lahko tresla, in mehko rokavico, ki sem jo držal v levici, sem zvil in zmečkal v klobko . . .

»Silvija je — da, Silvija,« je nosiljal de Santis spet s tistim monotonskim, zaspanim glasom. »Silvija, nečakinja bogatega markiza Olanija in njegova edina dedična!« . . .

Desna roka, s katero sem se opiral na mramornato, okroglo, tenko mizo, mi je omahnila, in prevrgel sem pri tem veliko brušeno čašo, katero je bil ravnokar izpraznil de Santis; padla je na tla ter se z žvenketom razdrobila na kosce.

A šel sem pet! —

Kaj me je gnalo tja? Je-li bila dana obljuba, ali je bilo kaj drugega? — Morda pa je bila blaznost — da, blaznost, blaznost! —

Zaspan, mračen, mrzel in neprijeten večer je bil. Naletoval je droben, gost dež. Ulično kamenje je bilo polzko. Svetilnice na oglih so motno brlele, in krog njih se je nabiral in kopičil belkast, gost par ter jih ovijal v prozorno tančico. — Na ulici je bilo le malo ljudi.

Grofova vila je bila krasno razsvetljena. Počasi sem se ji približeval. —

Svetloba, ki je lila z velikih svetilnic, stojećih na visokih, fino in skrbno izdelanih podnožjih, je obsevala nekoliko kočij, iz katerih so bili najbrž šele pred kratkim izstopili nekateri zapozneli gostje.

Kočijaži z dolgimi, nepremičnimi, resnimi obrazi so trdo, ponosno in mogočno sedeli na visokih kozlih ter počasi obračali vozove, da se vrnejo v mesto; mene niti nobeden pogledal ni — no, šel sem pač pešice! Od mokrih, iskrih konj se je dvigal lahen, tenek par. Kočije so črtale velike, dolge sence na mokrem, sivkastem kamenju pred palačo.

Počasi sem stopal mimo lakaja v črni, s srebrom in zlatom bogato obšiti livreji, ki je stal z resnim, važnim obrazom in z malomarno zanikarno postavo pri portalu ter mi ponosno pokimal, ko sem vstopil.

Zvoki mojih korakov so se izgubljali v mehkih, težkih, dragocenih preprogah, ki so krile mramornata tla v vestibulu ter široke, bele, mramornate stopnice. Stene in razna mala in velika vrata so zastirale težke draperije iz rdečega damasta.

Strop so kitile velike, umetniško dovršene slike iz grškega in rimskega bajeslovja, slikane v modernem genru s precej sitimi barvami.

Zgoraj, ob koncu širokih stopnic sta stala na mramornatem podnožju dva ženska kipa iz lesketajočega brona, do pasu naga. Vsaki je molela po ena noga, začeni poldrugo ped nad kolenom, iz valovite, mnogogubne obleke. Držali sta fine, tanke lestence, raz katere je lila omotna, vid jemajoča svetloba.

Luči so se lesketaje odsevale v velikih ogledalih ob stenah. —

Ko sem oddajal lakaju vrhno suknjo in klobuk, sem se po naključju ozrl v ogledalo — in videl svoj blede, prepadli obraz; črni kodri so mi bili v skrajnjem neredu in do cela razmršeni. Mehanično sem si jih pogladil raz čelo. —

Gostje so se bili že zbrali.

V velikem, bogato in okusno opremljenem salonu, razsvetljenem od neštetihi luči, katere so držali ljubki amoretki, kipeči iz sten, zastrtih z damastnimi, bolj temnimi draperijami, je vrelo in drvelo veselo, glasno in hrumno življenje.

Zbrana je bila elitna družba celega mesta: dame v šumečih, dragocenih, po najnovejši modi in po okusu modernega društva prikrojenih, koketnih, skoraj prozornih, pikantnih oblekah, okičenih z najdragocenejšimi nakiti in uresi, lesketajoče se v biserih in demantih; gospodje pa v ozkih črnih frakih, po katerih so se važno, ponosno zibali razni redovi.

Obče občudovanje pa se je slišalo o mladi nevesti. Nekoliko bledejša je bila nego navadno; a to jo je delalo le še interesantnejšo, čarobnejšo. —

Zabava je bila v začetku bolj tiha, mirna, prisiljena, po šabloni.

Polagoma pa se je razpredla tu in tam glasna, živahna govorica, vroče debate . . . Celo stari, mrki, aristokraško mrzli gospodje, ki so se menili sedaj o politiki, za trenotek o umetnosti, za par minut o igralkah in takoj za tem o konjih — še ti so se bili razgrel.

Tu in tam se je glasil bučen, prešeren, zvenceč smeh iz skupine kakih štirih, petih mladih, bujnih dam, odetih s smelo, tanko, duhtečo obleko, ki je njih čare bolj razkrivala in kazala nego pokrivala ali prikrivala.

Ko sem polagoma šetal po salonu, me je ustavil lord Boncourt. Dasi je brojil šele kakih petinštirideset let, mu je bilo vendar razbrzdano, prehrumno življenje že vrezalo z železno roko svoje značilne brazde.

Ni mi bil simpatičen ta angleški samopašnik in pohotnež.

Veliko, črez mero dolgo glavo je imel skoro do cela plešasto in golo, le nad tilnikom se mu je vil ozek venec redkih, nekoliko svedrastih, rdečkastih las. Upadlo, pepelnato lice, sovje oči, globoko ležeče v jamicah,¹ prežeče, lokave in od nasladnega življenja skaljene, njegove redke, kratke, belkaste obrvi, njegove osinjele, modrikaste, tanke in izpite ustnice — vse to mi ga je delalo nesimpatičnega, da, odurnega.

Ustavil me je torej ter mi na dolgo in široko pripovedoval zgodovino in življenjepis nekega baje nad vse krasnega in znamenitega konja, katerega je bil kupil pred kratkim za ogromno ceno od nekega rojaka. S čudovito, pedantično natančnostjo mi je opisoval mater konjevo, žrebca očeta, jokeja, ki ga je do sedaj oskrboval . . . Naštel mi je imena dosedanjih gospodarjev konjevih, a tem imenom, dolgim

kakor morska kača, je prilepil imena vseh pradedov ter naštel ob enem vse gradove, ki so jih imela nekdaž ali pa jih morda še imajo sedaj ona srečna bitja, katerim je bila usoda tudi naklonila osrečevalno posest tistega konjskega čudesa.

Za konjem so prišli na vrsto psi, katerih je imel lord menda toliko, kolikor prijateljic! Hvalil jih je do smešnosti, povzdigoval in koval v zvezde . . .

A kar hipoma pretrga lord ta razgovor in vse svoje slavošpeve, neumne in dolgočasne, značilne za njegovo grozno blaziranost — zaziblje zgornji del visokega, tankega, suhega in do cela izžetega telesa, nabere pepelnato lice v resne gube ter zanoslja:

»Goddam — signore, ali poznate markezo Ferazzo?«

»O, ali jo poznam! — Kdo je ne pozna!« sem vzkliknil ironski in z dvoumnim nasmehom.

»Ali ste že slišali o njenem najnovejšem škandalu?«

»Ne.«

»Ne? — Diavolo, to škandalizuje in onečašča vso aristokracijo — vse mesto! . . . Fej, ta . . . !«

Osinjele, stisnjene ustnice so mu drhte. Po sivkastem, nagubanem licu se mu je razlila lahna, nezdrava rdečica. Dolgi, suhi, zakrivljeni in tanki prsti, ki so si nervozno igrali z dragoceno žepno verižico, so se mu od razburjenosti tresli. Suhi vrat se mu je napel, razširil, zardel. Z desno roko si je nategoval visoki ovratnik ter si popravljal črno kravato.

»Ne veste torej?« je nadaljeval s hripavim, trdim glasom.

»Ah, ne veste še? — Goddam, pred dvema tednoma je ušla z nekim mladim menihom v inozemstvo . . . Zaljubila se je vanj — zmija! — ter ga je ugrabila in odvedla s seboj! — Mislite si — ona njega — iz samostanskih zidov! Sramota! Pomislite vendar — meniha — ko je vendar imela najsijajnejših plemenitašev na izbero . . . Goddam — škandal!«

In suho telo mu je podrhtevalo in trepetalo od gneva in ogorčenosti.

Nehote sem se malce nasmehnil. Spomnil sem se namreč škandalčka, o katerem je o svojem času govorilo celo mesto.

Pred kakim letom dni se je bila namreč v hipu razširila po vseh salonih — in ne samo salonih — novica, da je vrgla mlada markiza lorda iz svojega boudoirja ter ga prav nemilostno sunila s svojo malo rožnato nožico črez mramornate stopnice iz svoje vrlo znane vile,

katero ji je bil zapustil neki nemški knez, ki je izdahnul v njenih mehkih rokah svojo dušo, otrovano od njenih poljubov.

Umel sem lordovo jezo! —

Za nama so sedele na nizkem, mehkem naslanjaču ob steni tri dame: žena nekega starega bankirja, nekoliko blede, s pohotno in žgoče zročimi očmi, oblečena presmelo in preohlapno. Še pred dvema letoma je prodajala po rimskih ulicah cvetje in svoje smehljaje. Tamkaj jo je pobral njen sedanji mož, katerega je bila očarala s svojimi žgočimi očmi in svojim zvenečim smehom. Dvignil jo je iz plebejskega uboštva do razkošnega bogastva, ki pa vendar ni moglo prikriti vseh njenih proletarskih lastnosti.

Poleg nje sta sedeli dve gospodični, že precej v srpanu, z leseno, mrzlo, aristokraško nadutostjo.

»Ali sta že slišali,« je pripovedovala mlada gospa bankirjeva, »signor de Santis dvorani stari markizi Accioli! Njeni milijoni ga mikajo! Oh, ti možje!« . . .

»Ali res? — Ali res!« . . . je zajecala prva dama.

»Kaj pravite!« je hušnila druga na levi strani, odprla od iznenadenja široka usta ter pokazala umetne zobe.

»To ne more biti!« . . .

»On je pijanec . . .«

»Ona ima ponarejene zobe, kupljene lase . . .«

»On je dolžan vsem in vsakomu . . .«

»Ona je jetična . . .«

»On je zapravil vse svoje imetje z igralkami in drugimi prijateljicami . . .«

»Tudi premoženje markizino požene . . .«

»On je blaziranec . . .«

»Ona je imela že cele kope ljubčkov . . .«

»On je do cela podel značaj . . .«

»Toda . . . saj ne jemlje nje, nego denar — slišite — denar!« je hitela zopet bankirjeva gospa.

»Ali se še spominjate? Lani bi se bil moral biti, pa je bil prestrašopeten . . . Veste, ko ga je zalotil kapitan Caruzzi v svoji hiši?«

»Sramota!«

»Fej!«

Tedaj pa se je bankirka nagnila k desno sedeči sosedi ter ji nekaj šepetnila v uho. Ta je obledela pod šminko, izbulila belkaste, vodene oči, roke pa povescila, kakor bi jo bila zadela kap. Tanke

pobarvane ustnice so ji nervozno zatrepetale, izvil se ji je nekak grgrajoč glas, a govoriti ni mogla.

V tem je prijavila bankirka isto skrivnost tudi levi sosedi . . .

„Škandal!“ je zaječala slednjič desna dama ter hropeč vzdihnila.

„Škandal!“ je siknila leva ter se ugriznila v brezkrvno spodnjo ustnico.

„Omedlim . . .“

„Meni se temni pred očmi . . .“

„To je kanibalizem!“ —

„Taka nesramnost!“ —

„Infamija!“

„To je živinsko . . .“

„Fej!“

„Fej!“ —

(Dalje prihodujič.)

Umetniško potovanje po Italiji.

Odlomki iz prijateljevih pisem. Priobčuje V. H—z.

V Florenciji, dne 27. aprila 1894.

Luca Pitti, hoteč tekmovati z Medicejci, toskanskimi vojvodi, si je dal po slavnem stavbniku Brunelleschiju zgraditi velikansko palačo, katera naj bi po svoji velikosti in impozantni vnanjosti prekosila vse ostale palače florentinske; pa ker je med tem izgubil svoj ugled, se je ustavila tista zgradba, in dovršil jo je šele za sto let pozneje njega pravnuk. Palača je podobna gradu, nekako nalašč preprosta, brez vsakršnega zunanjega nakita, a notranji prostori so umetniški, vprav knežje opravljeni.

Stopivši iz mračnega hodnika v prvo sobo, sem mislil, da sem prišel, kakor pravijo pri nas, v »mala nebesa«! Sobe so visoke v dve nadstropji, bogato okrašene s štukaturnimi podobami in z drugimi okraski. Po stropih in dolenjih stenah so slike, al fresco, med katerimi je ozadje prevlečeno s svilenimi preprogami in sicer vsaka soba drugače: ta rdeče, druga zeleno, tretja belo i. t. d. Takisto ima sleherna soba svoje posebno, povsem drugačno opravo. Sploh pa so stoli in omare od dragocenega lesa, umetno izrezljane, a mize so od

raznobarvnega mramorja, v katerega so vdlane mozaïke od vsakovrstnih dragih kamenčkov. Te mize so bile silno drage; ena izmed njih je stala čez 500.000 lir. Enako so umetno izdelani od mramorja tudi okviri ob vratih in oknih, takisto kamini — vse je od mramorja, lepo polirano, da se lahko reče: to je res knežje bivališče! Tudi figuralne plastike, mitoloških kipov in posvetnih portretov je mnogo po teh sobah.

V tretjem nadstropju se nahaja sloveča galerija Pitti, ki obsega okolo petsto podob in slik; med poslednjimi je dvanajst — Rafaelovih.

Posamične sobe te galerije imajo stropne poslikane z alegorijskimi podobami, po katerih se sobe tudi imenujejo. Najprej je šest glavnih dvoran in sicer: »Dvorana Ilijade«, na katere stropu je poedine prizore naslikal Luigi Sabatelli. Takoj ob vhodu na desno je »Sv. družina«, slika Rubensova; nad vrati je »Devica Marija z angelji«, imenovana »Madona del collo lungo«, Parmeggianinova; potem je ženski portret Rafaelov, znan pod imenom »la grvida«, dalje doprsna podoba Zveličarja, Tizianovo delo, in še več drugih slik, katerih ne morem posamično opisati, temveč le na kratko omenim še Fra Bartolommea »Zaroko sv. Katarine«, menda izmed najboljših slik tega mojstra florentinskega, ki je malo da ne dosegel neki samega Rafaela — in pa dva portreta Tizianova: »Filip II., kralj španski, in »kardinal Ippolito de Medici«; le-tega glava je kaj duhovito očrtana, a kolorit je čudovito nežen in skladno ubran. Naposled naj te opozorim samo še na Giorgionejev »Koncert«, ki prikazuje meniški tercet. — Prav tako sem prehodil Saturnovo, Jupitrovo, Martovo, Apolonovo ter Venerino dvorano, ki prikazujejo takisto nesmrtno umotvoro že navedenih in drugih mojstrov.

Izmed slik Martove dvorane naj omenim Rafaelovo preslavno sliko »Madona della Sedia«, t. j. Marija, sedeča na lesenem naslanjaču z Jezuščkom v naročju, a poleg nje pa sloni ljubki dečko Janez Krstnik. Posnetki te slike so po vsem svetu znani in razširjeni in to v bakrorezih, barvotiskih, fotografijah, a tudi v slikanih kopijah i. t. d. Toda če si se tudi divil izvrstnim posnetkom, original je nedosežen, in načuditi se ne moreš božanski mirnosti in vprav klasični preprostosti, ki očaruje gledalca v pravem pomenu besede ter se mu vtisne v dušo neizbrisno za vse življenje! —

V Apolonovi dvorani so zopet trije mojstrski portreti Rafaelovi in sicer ti-le: »Angiolo Doni«, slikarjev prijatelj, »Magdalena Strozzi-Doni« in pa »papež Leon X.« s kardinali: »de Medici in de

Rossi; na le-tej sliki je sodeloval tudi Giulio Romano, in Vasari pravi o njej: »Nobeden mojster ni ustvaril kaj boljšega, in tudi nobeden ne bode.« — Nagledavši se tega umotvora, sem prezrl vse druge slike v tisti dvorani.

Dokončavši ogledovanje teh šestero pglavitih dvoran, sem prehodil še ostale sobe, katere so takisto imenovane po mitoloških bogovih in junakih, n. pr. po Jupitru, (»dvorana Jupitrove vzgoje«), Ulistu, Prometeju; potem galerijo Pocetti, po stropnih slikah Bernardina Pocettija tako nazivana. Razen že navedenih je ondu še »dvorana pravice«, »Flore« in »otrok« (»sala de Putti«).

Po vseh teh sobanah je takisto vse polno slik na platno, večinoma od prej imenovanih mojstrov florentinskih in beneških in še od nekaterih drugih, katerih Ti ne morem niti vseh imenovati, kamoli opisati njih slike. Zadovolji se torej, da omenim le še dveh Rafaelovih slik, in te sta: »Dama s pajčolanom« (»la donna velata«) in »Madonna del Granduca«. Prva kaže neko gospo z dolgim, z glave se razgrinjajočim pajčolanom, vso z jasno svetlobo obliko; nje obličje ima medlo bleščeč inkarnat, katerega oživljajo velike, temno žareče oči; zlasti pa je mojstrsko očrtan nje vrat, katerega labodjo beloto silno povzdiguje okrog njega oviti trak s črnimi kamenčki. Druga slika nam predločuje deviško Mater božjo, gledajočo z na pol odprtimi, sramežljivo povešenimi očmi ljubeznivo svoje dete, katero drži z obema rokama.

Da si ne bi pokvaril preblazene slasti, užite ob motrenju te prenežne podobe Marijine, nisem pogledal ta dan nobene druge slike več!

Za mene podobarja v tej obširni zbirki slik sicer ni bilo mnogo plastičnih predmetov za proučevanje; a ko bi si hotel z umetniškim pridom ogledati vse ondu razpostavljene slikarske izdelke, ne bi jih obhodil cel mesec! Kdor bi pa hotel vsako posamično sliko proučiti, ne bi prišel vse leto iz sloveče galerije Pittijeve. Jaz kot mimoidoč potnik sem se jedva toliko poučil, da vem za bodoče slučaje, kje in kakšen je ta ali oni umotvor. Oprosti torej, da sem ti opisal vse le bolj površno, in da sem morda tu ali tam omenil kakšno stvar na nepravem mestu; saj jaz ne hrepenim po pisateljski slavi ter pišem zgolj Tebi, da te obveščam, kod potujem, in kakšne vtiske mi napravlja moje prvo umetniško potovanje po Italiji.

A. Progar.

Kmetiška ljubezen.

Spisal Premec.

Iz goste megle, katera se je gnetla med nizkim gričevjem sem od Nanosa, je pršlo tako tanko, da se je čutilo, kakor bi naletavale na obraz same šivanke s svojimi ostrimi konci. Šlo je skozi obleko, skozi kožo, prav do kosti, do mozga. Konj, ki me je vlekel po ozki, blatni poti navzgor, je stresal z grivo, prhal ter grizel železo med čeljustmi, da so se ob straneh prikazovale belkaste pene. Listje obpotnih, od burje krivenčastih, na eno stran upognjenih dreves je porumenevalo in semtertja z rezkim šumom cepalo v jarek, napolnjen z umazano, blatnorjavo vodo. Semtertja je smuknila črez pot iz grma v grm rdečegrla taščica, žalostno utripajoč s premočenimi perotnicami . . .

Ta dežnik nad mojo glavo! Nobena kaplja ni ostala na njem; kakor skozi pajčevino je smukala druga za drugo skozi redko, nitkasto snov, razprostrto med drobnimi železnimi šibicami, ki so se svetile skozi njo. Kmalu je bilo okoli mene in pod menoj majhno, studeno jezerce, in dasi silno utrujen, sem se vedno premikal na vse strani, da bi našel vsaj ped suhega prostora.

Toda zaman!

Voznik je sedel tik mene kakor lipov kip. Cedilo se je od njegovega klobuka, kateremu so se bili upognili krajci, kakor iz napolnjenega žleba; teklo mi je po čelu, za vrat, po suknji, v rokave, toda za vse to se on ni nič zmenil. Na moje javkanje ni niti odgovarjal, le skomizgnil je včasih z rameni, da je pri tem brizgnil mrzel curek meni v obraz . . .

To je bilo potovanje v prvo mojo službo! Ta dan je bil nekak slab prorok poznejših, meglenih, deževnih, trpljenja polnih dni mojega življenja. Toda to ne spada sem!

Proti poldnevu sva dospela v vas, katera mi je imela biti nova domovina, vsaj za nekoliko časa.

Neko nedeljo popoldne je bilo, ko sem ga spoznal. Bil je srednje rasti, toda širokih, obokanih prsi in zarjavelega, lepega, kakor izklešanega obraza, na katerem se ni genila nobena mišica. Iz temnega očesa pa je odseval plamen nenavadne notranje občutljivosti. Hodil je vedno s povzdignjeno glavo, držeč se po koncu kakor sveča.

To je bil Anton Rejec, mladenič šestindvajsetih let, edini sin starega Rejca, kateri je bil legel pred nekolikimi tedni k večnemu počitku. Sestre Antonove so se bile pomožile, in ostal je sam s svojo materjo v hiši, oddaljeni četrte ure od vasi. Stari Rejec je imel tam krčmo že od pamtiveka, a poleg tega tudi precej obširno in dobro urejeno kmetijo. Nekoliko kmetija, nekoliko krčma, stoječa na pripravnem prostoru ob cesti, sta mu donašali toliko, da je prav dobro izhajal s svojo družino. Toda hčere so dorasle — bile so štiri — in tedaj se je stari Rejec nekoliko zaletel. Zapisal jim je prevelike dote, vsaki po osemsto goldinarjev, kateri so se vknjižili na hišo in na zemljišče. Pred smrtjo ni bil stari izplačal tega dolga, in podedoval ga je sin, ki je za njim prevzel krčmo in kmetijo.

Rejec je bil še gorak v grobu, ko so se začeli po vrsti oglašati Antonovi svaki, naj jim izplača dogovorjene dote, ker jim gre jako trda za denar. Anton pa je imel denarja komaj toliko, da je plačal precej visoke odstotke od dediščine. Premišljal je, kako bi se rešil iz te zagate, in prišel je do zaključka, da se mora oženiti in tudi toliko priženiti, kolikor ima izplačati.

Začel je v mislih naštevati vse boljše hiše, v katerih je bilo kako petično dekle. Toda kolikor jih je poznal, vsa dekleta so se mu zdela ali prebogata in preošabna, ali pa so imela premalo pod palcem.

In še nekaj družega je bilo! Šele pred nekaj dnevi ga je za vasjo srečala Rožanova Katrica, najlepša mladenka v vasi. Pozdravila ga je bila tako sladko, da mu je noga nehotoma obstala, in da ji je dolgo gledal v krasni obrazek z ljubeznivimi jamicami na licih in črnimi očmi. In vprašala ga je, zakaj ne pride nič po vasi pod noč; saj vendar ni niti tako star, niti tako grd, da bi se moral ogibati deklet! Kdo bi se ustavljal takim besedam? Popraskal se je nekoliko za ušesom, ker ni vedel storiti boljšega, toda sicer ni trenil niti z obrvmi; nič se ni ganilo na njegovem obrazu, samo oko se je nekoliko bolj zasvetilo.

Ona je pa iztegnila svojo žuljavo desnico proti njemu ter mu voščila »lahko noč.« No, kaj je hotel? Seči ji je moral v roko tudi on; toda to je storil tako nerodno, da ga je še danes sram tiste neokretnosti. Katričin svet je pa Anton poslušal, in res je šel v mraku včasih tja na vas, kjer se je pridružil vaškim fantom, ko so peli pod Katričinim oknom. In kadar je bil on zraven, tedaj se je gotovo prikazala ona na oknu. In Anton je odslej mnogo mislil na Katrico.

Toda kaj se hoče? Ona je hči ubozega kočarja, kateri se živi le ob dnini; kje pa naj vzame onih tritisoč in dvesto goldinarjev,

katere on, Anton, tako krvavo potrebuje? Oh, ali Katrico bi vzel tudi, ako bi imela samo polovico; drugo bi že kako skupaj spravil! Ali nič, nič, nič, oh! . . .

* * *

V eno nadstropje zidana, od zunaj snažno pobeljena hiša z dvema pritličnima sobama, kuhinjo in kletjo je bila krčma Antonova. Od vasi je bila oddaljena ravno za majhen izprehod, in okoli nje se je širila zelena trata z nekaterimi širokimi orehi, pod katerimi so bile postavljene po leti lesene mize. Ob nedeljah in praznikih so vaščanje raje zahajali v to krčmo, nego v zaduhle sobe drugih vaških gostilnic. Po smrti Rejčevi se je ukvarjala z gostilnico stara Rejka, katera pa je tudi že bolehal, a imela je v pomoč dekle; Anton pa se je s hlapcem brigal največ za kmetijo. Prav potrebna je bila tedaj pri hiši mlada gospodinja. —

Nekega zimskega večera sta sedela mati in sin sama za pečjo v izbi. Ona je molče vrtela kolovrat, on pa je sedel s pipo v ustih, pregledujoč novo došle knjige družbe sv. Mohorja.

Starka povzdigne glavo in pravi:

»Tone, ali si že kdaj premislil, na katero stran se obrneš? Meni sicer ni do tega, da bi te silila; toda sam izprevidiš, da je treba v hiši skrbne gospodnje, katera tudi kaj prinese. Ako nič ne priženiš, ti pojde slaba. Glej jih, vsaki dan so ti svaki v hiši!«

»Po pravici vam povem, mati, da ne vem, kje bi začel!«

»Eh, kaj boš! Jutri pokličem strica Matijo, in z njim pojdeš najprej k Lukovim. Marjetica bo imela okrogle tri tisočake, in pridna je tudi!«

»Oh, mati, Marjetica je res bogata in pridna, pa kako je tudi ošabna! Še pogleda me ne, kadar se srečava! Ne vem, kako bo tam!«

»Pojdi, pojdi, vpraša se lahko povsod; saj te ne pojedó!«

Umolknila sta oba. Kolo je brnelo, veter je nanašal drobno naletujoči sneg na šipe.

Ura je udarila deset.

Tedaj pa so se nenadoma odprla vežna vrata. Tone je vstal ter je hitel gledat z lučjo, kdo da je. Komaj pa je stopil na prag, že mu je zastala noga, in strmeč je gledal v lice — Rožanovi Katrici!

»Oh, odkod pa ti Katrica?«

Njej so se zaokrožile cvetoče ustnice v prijazen nasmeh, in prikazali sta se vrsti snežnobelih, drobnih zob. Potem si je otrsela snežinke z obleke, si pogladila mokre lase z drobno roko ter rekla:

»Oh, dolga je bila ta pot iz mesta! Včeraj sem bila šla tja, da si poiščem zdaj na zimo kake službe, ker se doma nič ne zasluži. Toda našla nisem nič pripravnega in odpravila sem se danes popoldne proti domu. Toda noč me je zalotila, zraven je še slabo vreme; komaj sem prišla do tukaj. Moj Bog, sama ne vem, ali bom mogla še nocoj do doma, dasi sem tako blizu!«

Povzdignila je oči k njemu, in Antonu se je zazdelo, da vidi v njih odprto nebo.

»No, pa stopi vsaj v sobo! Menda ničesar ne zamudiš, ako nocoj tukaj prenočiš!«

Stopal je z lučjo naprej, a ona počasi za njim. Res je bila videti zelo upehana. Komaj je prestavljala drobne nožice, ki so tičale v mokrih, ne več novih čreveljčkih. Premočena obleka pa se je oprijemala njenega vitkega telesa, da so se skozi njo črtali bujni udje.

»Moj Bog, kakšna pa si!« se je oglasila starka; »gotovo še oboliš! Ne, danes ne hodi dalje; saj pojdeš lahko gori leč, postelj imamo dovolj!«

»Eh, veš kaj, najprej ti skuhamo kozarec vina, da se ogreješ, potem pa lahko precej ležeš,« je pristavil Tone.

Katrica je zardela tja do temnih las, in le težko so ji šle besede iz grla, ko je rekla:

»Oh, s čim naj vam pa poplačam? Prav nobenega krajcarja nimam več!«

»Kaj boš plačevala? Kaj blebetaš? Popotnike sprejemati, lačne nasičati, žejne napajati, to so telesna dela usmiljenja,« je odgovorila Rejka ter stopila počasi v kuhinjo.

Ostala sta sama z Antonom. Katrica se je primaknila bliže peči, da bi se nekoliko posušila, Anton pa je stopil k oknu ter zrl skozi motne šipe v temno noč. Kaj je premišljeval? Prsi so se mu burno dvigale, a izpregovoriti ni mogel nobene besedice.

* * *

Kmalu je bilo vse tiho po hiši, le tu pa tam so zaškripala katera na pol priprta vrata, kadar je pritisnil močan preprih, záropotalo katero ne popolnoma dobro zaprto okno, ob katero se je zaletaval veter . . .

Katrica je kmalu zadremala, utrujena od dolge in nenavadne poti. Objelo jo je neko sladko čuvstvo, ko je zatisnila oči pod debelo, toplo odejo. Lepe sanje ji dahnejo v glavo. Zdi se ji, da hodi po svoji sobici, opravljena v krasno svilen, tanko in z različnimi umetnimi

cveticami pretkano poročno oblačilo. Pred hišo drdrajo kočije, iz katerih stopajo veseli svatje, težko pričakujoč lepe neveste. Ona pa se ozira tja daleč na belo cesto, ali ne prihaja še najlepša kočija, v kateri se ima pripeljati nje ženin — Anton. A kočije le noče biti izza ovinka! Nekaj, kakor mala jezica se ji začne gibati v srcu. Zakaj ga ni tako dolgo? Čemu odlaša, ko mora vendar vedeti, da ga ona tako težko pričakuje! Tedaj pa stoji on kar na mah pred njo. Oh, ali je mogoče, da ga ni zapazila, ko je prihajal po stopnicah? ... Ne-popisna sreča se je polasti, roke razširi, da bi ga objela, a tedaj se — zbudi. Od sreče drhteč, odpre oči, in glej, po sobi se razširja slaba svetloba; na pragu pa stoji Anton, držeč svečo v desnici in nepremično zroč na-njo.

Katrica strepeče in nehote vzklikne: »Anton!« ...

On pristopi korak bliže in šepče:

»Katrica, zaspali nisem mogel, da ti ne bi voščil še enkrat »lahko noč«, ne zameri! Lahko noč!«

Obrnil se je počasi, še enkrat se ozrl na-njo, na rahlo zaprl duri za seboj ter odšel.

Zjutraj, ko se je Katrica odpravljala domov, je stopil Anton k njej, ne da bi ji pogledal v obraz, ter rekel:

»Katrica, pa ne da bi mislila več na mesto! Ti ostani doma, druge naj služijo!«

Odšel je, ne čakajoč odgovora, po svojih opravilih. Ona pa je stopala proti domu po rahlem snegu, kateri se ji je globoko udiral pod nogami. Semtertja se ji je nehote obrnila drobna glavica proti Rejčevini, katera se je v jasnem zimskem solncu svetlikala izza golega vejevja visokih orehov.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Materino delo za Boga in domovino. Hrvaški spisal Ivan Nep. Jemeršič, župnik grubišnopolski. S pisateljevim dovoljenjem po tretji izdaji priredil za Slovenke Simon Gregorčič ml.

V Gorici. Tiskala, izdala in založila »Goriška tiskarna« A. Gabršček. 1896. Str. 232. Kupna cena 70 kr.

Ko sem lani opozoril Slovence na prelepo Jemeršičevo knjigo: »Majka u radu za Boga i Hrvatsku«, sem izrazil željo, da jo izda družba sv. Mohorja primerno prirejeno za Slovence. Žal, da sicer prezaslužna družba ni uvažila tega nasveta. Vzrokov pač ne umejem; kajti s to knjigo ne bi bila le

v verskem oziru premnogo koristila, nego tudi v narodnem oziru se ne bi mogla dobiti boljša in poučnejša knjiga.

Dasi je izobražencem dostopen izvirnik, je bilo vendar treba za preprosti narod primernege prevoda. To je uvidelo tudi mnogo rodoljubov in rodoljubkinj, ki so se pri pisatelju oglasili zaradi prevoda. Z veseljem je vrli rodoljub to privolil, in podjetni Gabrščekovi tiskarnici smo dolžni hvalo in priznanje, da nam je podala prevod v lepo opravljeni knjigi za tako nizko ceno. Širimo jo med vse sloje slovenskega naroda, kateremu se gotovo takisto omili, kakor se je bratovskemu narodu hrvaškemu.

Gregorčičev prevod je natančen, prireditvev slovenskim razmeram zelo primerna. — Slovenska izdaja se razlikuje od hrvaške v tem, da se pri zgledih ozira tudi na naš narod; a hvale vredno je, da so se pridržali tudi vsi oni zgledi, ki so povzeti iz hrvaške zgodovine in hrvaškega življenja.

V knjigi, katero preveva iskrena pobožnost in pristno rodoljubje, je očrtana velika in krasna naloga, ženstva, ki vzgajaj v otroških srcih nrvnost in vernost ter neti domovinsko ljubav in narodno zavednost. Podajejo se nam zgledi iz zgodovine in življenja in pojasnjujejo pota, po katerih dospemo do vzvišenega smotra.

Ne tajimo, da je pisatelj idealist, ki morda ne računa vselej z istinitimi razmerami in težkočami v praktičnem življenju; a knjiga izvestno doseže svoj namen vsaj v onih slučajih, kjer ne manjka niti dobre volje, niti zmožnosti, temveč edino le primernege navodila.

Slog in dikcija tega preoriginalnega dela sta tako mična in poučna, a navdušenje za ideje toli iskreno, da je že zategadelj zagotovljena tudi slovenskemu predelku ona priljubljenost, ki je hrvaškemu izvirniku pribavila v kratkem času že tretji natisk. Želeli bi, da se po tej knjigi, katero so priznali vsi slovenski in hrvaški škofje, vzgaja slovenska mladina, da se ji po njenem navodilu vceplja prava vernost ob enem s pravim rodoljubjem; potem vsaj v poznejših časih ne bode več možen oni razpor, ki sedaj vlada po domovini — veri in narodu na škodo.

Nekateri pogrški, katere sem svojedobno omenil, so popravljeni v tem natisku. Imel bi samo en pomislek: ali res treba slaviti Judito in Estero z ozirom na moralno stališče, dasi jima gotovo ne odrekam junaškega rodoljubja — ter je-li umestno, K. Kordajevo, morilko trinoga Marata, poveljevat baš v tej knjižici? — Takisto »prezaslužni naš književnik« Matija Valjavec, hvala Bogu, še ni šel med pokojnike, in gotovo g. prevodilec z nami vred želi, da ga mili Bog ohrani Hrvatom in nam še mnogo, mnogo let.

Te in morda še katere druge hibe, ki jih nečemo dalje tukaj iztikati, in takisto nekateri jezikovni nedostatki se gotovo izpravijo v drugem natisku, ki upamo, da bode skoraj potreben.

Fr. Göstl.

Pedagogiški letnik. VI. tečaj 1896. S podobami in prilogo. Izdalo in založilo »Pedagogiško društvo« v Krškem. V Ljubljani 1896. Natisnila »Narodna Tiskarna«. Str. 252.

Vsebina: I. I. Lapajne — I. Matko: Francišek Ser. Jamšek (s sliko). II. J. Ravnar: Važni spisi „Jana Amosa Komenskega“. III. J. Bezljaj: Situacijski črteži in risanje zemljevidov. IV. Dr. T. Romih: Dopisovanje v meničnih zadevah. V. J. B.: Pogled v kemijo in alkemijo. VI. J. Rupnik:

O lepopisji v ljudski šoli. VII. Fl. Rozman: So li deška ročna dela potrebna ali ne in kako jih je gojiti? VIII. Fr. Ivanc: Kolegijalnost i. t. d. IX. I. L.: Ozir po pedagoškem polju na Slovenskem (1892—1896). X. Fl. Rozman: Nova šolska klop in tabla. XI. —a—: Donesek k strokovni terminologiji. XII. I. L.: Zgodovinska črtica o hrvatskem šolstvu. XIII. Zaznamek priporočljivih šolarskih knjižic. XIV. Zbirka gospodarskih, obrtnih in gospodinjstskih računskih in merstvenih nalog. XV. J. Bezljaj: Poročilo o delovanju „Pedagoškega društva“ od l. 1892. — 1896 XVI. Poziv.

Najbolj nas je zanimal »Ozir po pedagoškem polju«, kateremu bi celo semtertja želeli malo več obširnosti. Kot tretjo točko obsega »Ozir«: »Životopise v letih 1892.—1895. umrlih odličnih šolnikov slovenskih« in sicer: Dr. Frančiška viteza Močnika, Andreja Praprotnika (s sliko), Vojteha Ribnikarja (s sliko), Mateja Močnika, Josipa Freuensfelda in Ivana Tomšiča (s sliko). Životopisi so deloma ponatisnjeni iz drugih časopisov.

Knjižnice za mladino 19. snopič (izdan v Gorici 31. julija t. l.) je priobčil: Slavoj in Ljudmila. Milosrčna brat in sestra. Zbirka kratkočasnih in poučnih pogovorov o živalih. Slovenski mladini nabral in priredil Jakob Dimnik, učitelj v Ljubljani. Str. 95. Cena vezanemu zvezku (kakor po navadi) 25 kr. — Tudi tega zvezka oceno odgodimo za poznejši čas, tem bolj, ker je to šele prvi del cele zbirke.

Že prav pri završevanju te številke nam je došel »Knjižnice za mladino« 20. snopič, prinašajoč: Bogdančkova mlada leta. Slovenskim prijateljčkom napisal Ludovik Černež. Str. 79. Potemtakem smo že z oceno treh snopičev tega velevažnega zbornika na dolgu.

Izvestij zadnji, VI. letnika 3. sešitek je prinesel nastopno na domovinoslovje se nanašajočo tvarino: 1. Dr. Fr. Kos: Iz domače zgodovine: Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino? (Konec.) 2. A. Koblar: Izpiski iz stare ordinacijske knjige. — Mali zapiski: 1. Ivan Kunšič: Imenoslovni paberki. (Konec.) 2. J. Novak: Bokalce ali Notranje Gorice? 3. I. Vrhovnik: Slovenska imena ljubljanskih ulic pred 100 leti.

Na Kosovo razpravo smo že tako opetovano opozorili in bi le želeli, da bi se po posebnih odtiskih omogočila nje nabava tudi širšim krogom. Med »paberkami« se to pot tolmačijo: Vétranec, Obrne, Klek, Meja dolina.

Prijatelj, strokovnjak, nam je o zadnjih Izvestijh izročil še te-le pripombe:

»Obrne (pl.) utegne pač priti od »obrniti«, toda menda ne zato, ker so se Turki tam obrnili, nego ker se tam obrača voda, kakor se vidi na vsaki specijalni (ne »generalštabni«) karti.

Oni čudni napis v Štengah so smatrali dolgo časa za etruškega (Costa: Reiseerinnerungen), domači večaki pa mi zatrjujejo, da so to le znaki, kakršne imajo občine, da ločijo med seboj premično in nepremično imovino; saj kmetje še ovcam na volno namažejo ali v ušesa zarežejo svoja značila. V Štengah je meja dveh sosednjih občin, in vsaka občina je ondi zabeležila svoje znake.

»Kanja« je po Slovenskem znana ptica roparica, buteo vulgaris ali b. lagopus.

K imenu »Médji dol« primeri tudi: »Medíja«, dolina med Trojanami in Zagorjem.

Tudi dolina za Rabeljskim jezerom se imenuje nemški »Seissera«; to je nastalo iz za + jezero.

K »Ranče« primeri goriško vas Renče (dialektično »Ranče«, zato ital. Ranziano) in Renka, Drenka v beneški Sloveniji.

Glede »Melkuš« bi sprejeli g. Kunšiča razlago, ako ne bi vedeli, da je ondi farni patron sv. Miklavž (dialektično »Mikvavž«).

Pvehel (Puhel) je bil že v »Mittheilungen« l. 1895, na 6. str. točno določen.

Trudoljubivi g. Kunšič, katerega s temi vrsticami nikakor nečemo odganjati od započeta, tako umestnega raziskovanja, se je i po nekaterih drugih prejšnjih i po naših sedanjih pripomnjah menda uveril, da ravno posel, ki se ga je lotil, ni izmed najlažjih ter zahteva poleg najobširnejšega splošnega tudi temeljitega lokalnega znanja.

Zbornika »Mittheilungen« nam je došel IX. letnika 4. sešitek s to-le domovinoslovno vsebino: 1. Ueber einige für die Flora Krains neue Arten, Varietäten und Bastarde aus der Farnattung Aspidium Sw., von Prof. A. Paulin. 2. Schloss und Herrschaft Flödnig in Oberkrain, von Vladimir Levec. 3. Die Schneiderzunft in Rudolfswert, von K. Črnologar. 4. Beiträge zur Geschichte Krains im Kriegsjahre 1809, von Prof. Dr. Oskar Gratzky.

Planinskega Vestnika zadnja (II. letnika 8.) ravnokar izšla številka je prinesla zopet lepo gradivo. Poleg treh pesmi (vvodna »Triglavu«, zložil J. C. O., sonet »Triglavski koči« in »Hribolazcem ob otvoritvi Triglavske koče« v tercinah, oboje zložil Fr. S. Finžgar) se nahajajo ti-le članki: »Slavnostna otvoritev Triglavske koče na Kredarici dne 10. avgusta 1896. l.«; »Na Krim«, spisal Ciril; »Na Matajuru (recte: Matajurju). Prvi izlet Soške podružnice dne 22. in 23. julija l. 1896.« Priobčil —X—; »O plezanju po visokih gorah.« Spisal L. Wölfling. (Dalje in konec). »Društvene vesti.« — Ta številka ima tudi prilož, v kateri je: »Triglav. Slavnostna pesem ob otvoritvi Triglavske koče na Kredarici dne 10. avgusta leta 1896. Zložil Jakob Aljaž, častni član Slovenskega planinskega društva.«

Nova slovenska učila za zemljepisni pouk v prevodu, oziroma prireditvi prof. S. Rutarja:

Muchova stenska tabla »pra- in ranozgodovinski« spomenikov s 4 str. teksta v 4° (izšla letošnjo pomlad).

Avstro-ogrska monarhija, za slovenske šole priredil prof. S. Rutar. Dotiskana je bila v kartografskem zavodu Ed. Hölzla.

Slovenski atlant za ljudske šole v 7 kartah, preložil prof. S. Rutar, izdelal Ed. Hölzl na Dunaju; izide v začetku septembra t. l.

Dr. I. Tavčarja zbrane spise izda knjigarnica Ig. pl. Kleinmayrja & Fed. Bamberg. Vsa zbirka je preračunjena na pet zvezkov iste oblike, kakršna je Stritarjeva in Levstikova izdaja iste trdke. Stavek se je že pričel, in še za letos sta obljubljeni dva zvezka.

Zora je priobčila v zadnjem nam došlem (II. letnika II.) zvezku med drugim »obsegom« na str. 46. tri primere »Rispetov«, t. j. neke stalne pesniške, doslej v Slovencih še menda neobdelane oblike. Našim mladim

pesnikom in sploh prijateljem poetike v prilog naj ponatisnemo prvi primer izmed omenjenih treh.

Glej, vrba trhla, brazdovita rase
Na bregu ob valovih vóde čiste,
Obleko svatovsko spet deva náse;
Zelêne živobujno žéne liste . . .

Počasi srce moje leta vela
Z nočjó in strahom so objela . . .

In kar so trhli vrbi listi mladi,
To meni je spomin o strti nadi!

Pripomnimo naj še, da v prvi kitici II. in III. respeta stiki niso kakor v I. razvrščeni po vzorcu *abab*, nego so objemne: *abba*.

Letno izvestje c. kr. obrtnih strokovnih šol (strokovna šola za obdelovanje lesa z javno risarsko šolo in strokovna šola za umetno vezenje in čipkarstvo) v Ljubljani v šolskem letu 1895./96. Na svetlo dal c. kr. direktor Ivan Šubic. V Ljubljani 1896. Založili c. kr. obrtni strokovni šoli. Natisnila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 20. — Hvala Bogu, zopet eden izmed slovenskih »rari nantes in gurgite vasto« nemško pisanih poročil o naših domačih zavodih!

Še enkrat Fischerjeva izdaja Fr. Prešerna. V svojem naznanilu te nove izdaje na str. 119. letošnjega tečaja je Zvonovo uredništvo opomnilo, da mu je bil doposlan zapisnik tiskovnih napak, in da ga o priliki objavi. Ker se je v reklami za to izdajo s čudovito opoklostjo poudarjalo, da ni bilo mogoče v tem novem, dasi v trdi Nemčiji tiskanem Prešernu najti nobenih tiskarskih pogreškov, in ker tako zvanemu javnemu mnenju, kakor je videti, neugodna naša sodba o Fischerjevem Prešernu ni ugajala, tedaj smatramo za svojo dolžnost, da v opravičenje Zvonove sodbe razsodnemu čitateljstvu prijavimo svoje razloge, oziroma suho razpreglednico tiskarskih in redaktorskih pogreškov. — Ker brez rokopisa, tiskarni predloženega, ni mogoče vselej dognati, kaj je tiskovna hiba, kaj pomota urejevalčeva, tedaj postavimo v prvo vrsto samo očitne tiskarske napake, katerih je sicer seveda urednik kot korektor tudi sokriv, vse dvomljive slučaje pa denemo na redaktorjev rovaš.

Že v kazalu samem najdeš, pozorni čitatelj, lepo vrsto tiskovnih hib: III. 14. in IV. 12. V spomim (nam. v spomin); IV. 1. (35. 15.) Judovsko deklé (nam. Jud. deklê); VI. 11. al/ (nam. alz); VI. 17. Komur je bila sreče dar klofuta (nam. Komur je bila sreče dar klofuta); VI. 25. Obombe (nam. Opombe).

Pa porečejo oboževalci te elzevir-izdaje iz Lipskega: »No, prava reč! To so samo take napake, ki si jih vsaki čitatelj lahko sam popravi.« Izvrstno opravičilo, zares! Za Slovence je vse dobro, da je le v rdeče usnje vezano in po robu pozlačeno; kajti črka mori, a duh — pardon! usnje in zlato je tisto, kar oživlja.

Toda nadaljnjó suhoparno naštevanje: 8. 6. teki (nam. tebi); 9. 24. pezo (nam. jezo); 10. 24. vdrža (nam. vdrža, ozir. udrža); 13. 3. Kler (nam. Kjer); 14. 1. Po morži (nam. Po morji); 14. 8. palcev pe (nam.

palcev **pet**); 16. 14. pika (nam. vejice); 17. 13. V tvoja opombo (nam. V tvojo opombo); 20. 13. **ptičkam** (nam. pticam); 29. 21. Ja (nam. **Jaž**); 21. 6. **čes** (nam. **čež**); 21. 24. manjka na koncu pike; 22. 12. je pika odveč; 24. 8. **srčno** (nam. srčno, v smislu sedanjega pravopisa, ki se ga sicer redakcija drži); 28. 20. je vejica, a 29. 7. pika odveč; ravno tako 30. 8., a 31. 11. zopet pike manjka; 32. 17. **povpraša** (nam. **povpraša**); 38. 13. **može** (nam. **može**); 39. 1. pika (nam. vejice); 39. 20. **vē** (nam. **vē**); 40. 1. **bólan** (nam. **bolán**); 41. 7. je črtati vejico; 41. 18. **ovpršala** (nam. **ovprašala**); 44. 9. črtaj narekovaj, a 45. 17., 48. 24., 49. 24. in 51. 8. ga zopet postavi, ker ga manjka; 47. 5., 48. 13. in 49. 13. **svetlō** (nam. **svetlō**); pri 5. kitici na 69. str. manjka narekovaja; 77. 18. Kje (nam. **Kjer**); 79. 13. pika (nam. vejice); ravno tako 81. 24.; 82. 3. črtati treba vejico; 82. 13. Kdo (nam. **Kdor**); 83. 16. neopravi (nam. ne opravi); 85. 11. po gosto (nam. pogosto); 86. 4. Kar um slepi, z goljufijami (vejico črtaj!); 86. 12. Ji up goljufi, **k'** njim iz stisk ji miga (nam. **k** njim iz stisk ji miga — brez apostrofa); 86. 15. črtaj vejico; 87. 3. **sreče** (nam. **sreča**); 87. 4. vmerje (nam. vmrje, ozir. umrje); 87. 13. **Kakoršna** (nam. **Kakošna**); 89. 17. in 91. 3. manjka pike; 90. 14. **pevecu** (nam. **pevcu**); 97. 14. draga, mi devica (nam. draga mi devica — brez vejice); 98. 5. spoved⁹ (nam. spoved — brez apostrofa); 100. 6. Za blago, kedar gotove d'narje šteje (nam. Za blago kedar i. t. d. — brez vejice); 101. 4. Pindarovi (nam. **Pendarovi**); 101. 7. ne more stati vprašaj; 111. 6. **zobet** (nam. **zopet**); 111. 10. Vse misli' zvirajo (nam. Vse misli 'zvirajo); 114. 5. črtaj vejico; 116. 14. **vrtjene** (nam. **vrjene**); 118. 11. **pesme** (nam. **pesmi**); 122. 4. v časih (nam. včasih); 123. 3. **kraljevstvo** (nam. **kraljestvo**); 125. 4. črtaj vejico, a 125. 10. jo postavi; 132. 1. Zgodí se včasih da Mohamedani, Praznujejo Budisti i. t. d. (nam. Zgodí se včasih, da Mohamedanci Praznujejo, Budisti i. t. d.); 134. 3. piti mu kar hoče (nam. piti mu, kar hoče); 134. 12. Hodíte kamor vedno (nam. Hodíte, kamor vedno); 138. 6. **oglednje** (nam. **ogleduje**); 139. 1. do mača (nam. domača); 139. 14. svet' Mark (nam. svet' **Marka**); 140. 3. **okrade** (nam. **vrkade**, ozir. **ukrade**); 140. 5. luna dá, svečavo (nam. luna dá svečavo); 140. 8. **Vzdigáti** (nam. **Vzdig'vati**); 141. 8. **rob** (nam. **rop**); 142. 1. manjka vejice, a 142. 7. je odveč; 144. 2. **bešeda** (nam. **beseđa**); 146. 6. ne more stati pika; 149. 9. Trum srčni, vojvodi (nam. Trum srčni vojvodi); 152. 14. **vunanjeja** (nam. **vunanjega**); 154. 7. **pog'nje** (nam. **bog'nje**); 156. 3. **Objeta**, sta (nam. **Objeta** sta); 158. 21. črtaj vejico; 161. 11. Učil ljudi mož bogaboječi (nam. Učil ljudi **je** mož bogaboječi); 161. 15. **včlovčil** (nam. **včlovčíl**); 162. 2. **nějga** (nam. **njěga**); 162. 13. **k'** veri pravi (nam. **k** veri pravi — brez apostrofa); 163. 3. **Večkart** nam. **Večkrat**); 163. 7. ne sme stati pika; 166. 13. **jas** (nam. **jaz**); 166. 18. **ěžne** (nam. **žěne**); 169. 5. ne more stati pika; 169. 16. **oprav'jala** (nam. **opravl'jala**); 170. 3. **korošk** (nam. **koroški**); 170. 15. **parsk** (nam. **parski**).

To je precejšnja zbirka tiskarskih, oziroma uredniških hib, a popolna še nikakor ni; zlasti glede ločil bi se dalo še marsikaj prigovarjati. Nekaterim se seveda zde to malenkosti, češ, saj je vse eno. — Kdor tako sodi, kaže s tem le svojo površnost. Kakor je v živem govoru važno dviganje in padanje glasu, kakor so tu važni odmori za pravo razumevanje

govorjene besede, nič manj važna niso v pismu ločilna znamenja. Kdor torej piše:

Vrh solnca sije solnc nam cela čeda,
Po neba svitlih potih razkropljena;
Od solnca ljub'ga svôj'ga zapuščena;
Z veseljem zêmlja celo noč jih gleda namesto
Vrh solnca sije solnc nam cela čeda,
Po neba svitlih potih razkropljena;
Od solnca, ljub'ga svôj'ga, zapuščena
Z veseljem zêmlja celo noč jih gleda ali pa
Al' dragi! taka moč je čez me dana namesto
Al' dragi taka moč je čez me dana kdor tako loči be-

sede, tisti ne razume Prešernovega soneta. (Glej str. 106.)

Na str. 138. beremo:

Apêl podobo na ogled postavi
Ker bolj resnico ljubi kakor hvalo;
Zad skrit vse vprek posluša, kaj zijalo
Neumno, kaj umetni od nje pravi namesto
Apêl podobo na ogled postavi;
Ker bolj resnico ljubi kakor hvalo,
Zad skrit vse vprek posluša, kaj zijalo
Neumno, kaj umetni od nje pravi

Ker ljudje v obraz preradi hvalijo, če tudi kaj ni hvale vredno, tedaj treba dostikrat pravo, odkritosrčno sodbo in resnico šele po skrivnem oprezovanju uloviti; na ogled pa postavljajo tudi mnogi, ki jim ni do resnice, ampak le do hvale.

V glavnem stavku ne pogrešamo lahko glagola pomožnika, a v stranskem si ga utegnemo iz glavnega v mislih izposoditi in nadomestiti. Torej ne kaže ločiti, kakor se bere na 126. strani v 4. vrstici: »Kar znal je, môlil vedno 'z misli prave«, ampak: »Kar znal, je môlil vedno 'z misli prave«.

Izmed več vzporednih subjektov, ki imajo vsi isti predikat, imej po-vedni glagol pri sebi prvi. Torej ne velja ločiti, kar beremo na 132. strani:

Zgodi se včasih da Mohamedani,
Praznujejo Budisti v daljni Kini,
Al ljudstva, kjer šopir'jo se Bramini i. t. d. ampak
Zgodi se včasih, da Mohamedani
Praznujejo, Budisti v daljni Kini,
Al ljudstva, kjer šopir'jo se Bramini i. t. d.

V 23. granesu na 87. strani se za besedico »Mar« ne sme staviti vejica. Konstrukcija je: »Komur so mari štirje rôji, Čebel'ce«, a ne: »Komur je mari to, kar so peli štirje rôji, Čebel'ce«. — Torej je po Prešernovem edino prav:

Mar, kar pevec pel Ilir'je,
Mar »Čebel'ce« rôji štirje — sicer bi se moralo glasiti pa:
Mar, kar pevec pel Ilir'je,
Mar, kar »Č'bel'ce« rôji štirje.

Da se med subjekt in predikat nezloženega stavka nikdar ne vrivaj vejica, to je znana stvar. Nedoumno je torej, kako je mogoče (4. 11.) pisati:

Se prikaži,

Al sovraži,

Me srce, povej, al ne namesto čisto naravnega

Se prikaži,

Al sovraži

Me srce, povej, al ne. (Primeri še 53. 1. in 53. 10.)

Koliko da je v tej izdaji še nedostatnosti vsled izprememb Prešernovega besedila in razvrstitve besed, o tem nečemo gubiti časa in prostora. Prireditelj teksta je kakor Levstik pri izdaji iz leta 1866. (glej letošnjega „Zvona“ str. 450.) pač mislil, da popravlja in izboljšuje in izmiva pege našemu pesniku-prvaku; a vsaka preinačba ni izboljšek! — Celo akrostihon v Langusovem sonetu (str. 131., 7. vrst.) ni mogel ostati nepokvarjen in se šepiri v obliki »Matevž Langusu«. Izdajatelju se je menda zdela prerobata oblika „uni“, ter jo je zamenil z modernejšo „oni“, a ob enem popravil(?) akrostihon.

To naštevanje pogreškov v Fischerjevi izdaji bi sicer lahko še izdatno pomnožili, a toliko zadostuj v opravičbo neugodne naše sodbe.

Mladi mornar. V spomin rajnemu knezoškofu Antonu Alojziju Wolfu o petdesetletnici Alojzijevejšča za šesterglasni mešani zbor se samospevi zložil Ant. Foerster Op. 69. V Ljubljani 1896. Založilo Alojzijevejšče. — Tisk Katoliške Tiskarne.

Z ozirom na dovršeno izpeljavo motiva, služkega v podlago celokupnemu mogočnemu zboru, se sme ta skladba vvrstiti med najboljša dela, kar jih ima slovenska glasbena literatura. Skladba je melodijozna, jasna in zvočna. Slavni skladatelj je umel vvesti v težavni šesterglasni stavek prelepe imitacije; motivi imajo melodičen tok in ritmično življenje. Posebno je še omeniti, da so glasovi postavljeni povsod v taki legi, da pevcev nikjer ne utrudijo; kontrapunktika, glasbene oblike in tematika pa so mojstrski izvedene. Glasba v tem mogočnem zboru znači: vihar življenja, vir milosti, zdihovanje po rešenju in na koncu — veličastno zmago.

Fajgelj.

Spomenik D. Trstenjaku. Od podpisanega odbora smo prejeli v blagovoljno objavljenje sledeči »Poziv«:

Že pred par leti se je bila sprožila misel, naj bi se velezaslužnemu pisatelju slovenskemu, Davorinu Trstenjaku, vzdala v dokaz iskrene hvaležnosti na rojstni hiši v Kraljevcih pri Sv. Jurju na Ščavnici spominska plošča. Ker pa se je odlašala slavnost — ne vemo, zakaj — od leta do leta, se je poprijel s hvalno odločnostjo in s požrtvovalnim navdušenjem letos znova te ideje bližnji Trstenjakov rojak gosp. dr. Jurtele, odvetnik v Šmarju. Sklical je v to svrhu na dan 2. avg. t. l. k Sv. Jurju na Ščavnici posvetovalen shod, katerega so se navzlic slabemu vremenu blagovoljno udeležili zastopniki častite duhovščine in posvetnega razumnštva iz bližnjih okrajev. Po daljšem posvetovanju se je sprejel enoglasno predlog gospoda dr. Jurtele, naj se že vendar vzida Davorinu Trstenjaku skromna spominska plošča in sicer dne 6. septembra t. l.

V ta namen se je takoj sestavil poseben odbor: za načelnika je bil izvoljen z vzklikom gosp. dr. Jurtela, za namestnika in ob enem denarničarja častiti gosp. J. Kunce, za tajnika stud. jur. gosp. M. Senčar pri Sv. Jurju na Ščavnici. Vsi navzočniki so obljubili, da zastavijo vse svoje moči, da se izvrši slavnost dostojno nepozabnega nam Davorina.

Plošča od sivega mramorja s primernim napisom se je že naročila. Da se pokrijejo stroški, je sklenil posvetovalni shod, da se bode pozival na blagodušnost hvaležnega naroda, za katerega si je pokojnik pridobil v dolgi dobi vztrajnega, plodonosnega delovanja nevenljivih zaslug. Odbor se torej obrača po tem potu do vseh rodoljubov z iskreno prošnjo, naj blagovolijo nabirati ter pošiljati prispevke častitemu g. J. Kuncetu, župniku pri Sv. Jurju na Ščavnici.

Ker vzpored slavnosti skoro objavimo, bodi za zdaj še omenjeno, da je prevzel skrb za petje gosp. J. Strelec, nadučitelj pri sv. Andražu v Slov. goricah. Kakršna koli vprašanja in želje naj se blagovoljno prijavijo gosp. tajniku.

Odvet. dr. Jurtela,
načelnik.

Jur. Matevž Senčar,
tajnik.

Župnik Ivan Kunce,
namestnik in denarničar.

Sv. Jurij na Ščavnici, dne 3. avgusta 1896.

Palinur. Začetek Prešernove elegije »V spomin Matija Čopa«, ki je bila prvokrat natisnjena v grški meri v Novicah dne 25. februarja l. 1846., a drugikrat v tevtonski meri tri dni pozneje v Ilirskem listu, se glasi tako-le:

»Bil tájat' náš léd se začél, pomlád je drugód že;
V dragi slovénski vkrotén ni domovni vihá,
Stéšemo svoj čólnič z Bogom, zroč'mo ga valóvom
Skál, bréznov se ogibat' še nenavajenega.
Zvézde, ki réš'jo bílé neznáne, ki čóln pogubéjo;
Lél bil náš krmár, drúgi je bil Palinúr.
Ti nam otél čólnič, si mu krmo in jádra poprávil,
Ti mu pokázal pót právo v dežélo duhóv.«

K pentamtru tretjega distiha nahajamo v Novicah pod črto te-le opombe: »Lelj, bog ljubezni, slovanski Amor. Palinúr, Enejev krmar, ki je v morji vtonil«.

Kjer in kadar se je ta elegija pozneje ponatisnila, vselej je ostala brez opomb, kakor da je vse na prvi pogled jasno in razumljivo. Toda če bi se bile tudi one opombe ponatisnile, bi še vedno utegnil zgoraj citirani verz biti marsikomu nerazumljiv. Tiskanih razlag omenjenega Prešernovega pentametra razen navedenih opomb ne vem nobenih; izmed onih razlag pa, ki so nedavno potom ustnega sporočila kurzirale po naših srednjih šolah, kjer se je na 64. strani Janežičevega »Cvetnika slovenske slovesnosti« ponatisnjena čitala imenovana Prešernova elegija — izmed onih razlag nas ne more nobena zadovoljiti. Eni so namreč učili, da novi čólnič je slovensko slovstvo, ki še je bilo ondaj s Čebelicó oživilo in začelo jadrati s krepkejšim vetrom, Lelj da je Miha Kastelic, izdajatelj Kranjske Čebelice, ki je večinoma zaljubljene krožil, Palinur (Enejev krmar, ki je v morju

utonil) pa da je Čop, ki je utonil v Savi pri Tolmačevem dne 6. julija l. 1835.

Palinur v morju, Čop pa v Savi! Hm! — Kastelic naj bi se zaradi zaljubljenih pesmi imenoval Lelj — Amor? — Toda „bog s puščico“ ne prepeva zaljubljenih, on le strelja in iznenada prodira brezskrbna srca! In Čop naj bi se zaradi slučajnega utopa imenoval Palinur? To bi bil pač presmel tropus!

Palinur naj *παλινυρ* pač v prvi vrsti pomeni krmarja, a ne utopljenca. (Prim. Ludw. Heinr. Freih. v. Nicolay, *Vermischte Gedichte* 1. 9. Wieland 25, 61.). Ne pozabimo dalje, da pesnik v tej elegiji Čopa vseskozi ogovarja s »ti«, da se v vsej elegiji od konca do kraja naravnost do njega obrača, da nikjer ne govori o njem v tretji osebi. Takisto ne pozabimo nasprotja, ki vlada med pentametrom: »Lelj bil naš je krmar, drugi je bil Palinur« in pa med sledečim heksametrom: »Ti nam otel si čolnič, si mu z jadrani krmo popravil« i. t. d. Naš krmar Lelj je slabo krmaril, ti pa si naš čoln rešil. Ti, o Čop, si bil tisti, ki je našemu čolniku pokazal pravo pot v deželo duhov, a ne samo v abecedni vojski, kakor navadno naglašajo razlagavci, ampak sploh v vsem našem slovstvanju, t. j. ti si nas učil proučevati in razumevati slovstva, ti si nam razkazoval njih razvoj in cvet, ti si nam razjasnjeval njih ideje, ti si nas navajal, kako imamo vse to osvojevati sebi in svojemu narodu (oziroma mlademu domačemu slovstvu).

Drugi so dejali točneje: »Novi čolnič, ki so si ga tedanji razumniki in slovstveniki stesali in ga valovom izročili, je Kranjska Čebelica. Lelj je Miha Kastelic, pevec zaljubljenih pesmi in urednik Čebelice, ponesrečenec Palinur pa Metelko, ki je v burni in viharini abecedni vojski s svojim novim črkopisom propadel — metelčica je v vodo padla.«

Kakor je videti, imata obe razlagi v mislih po dva krmarja ali voditelja, češ eden je Lelj, a drugi Palinur. Prva razlaga hoče reči: Krmar našega slovstvenega čolnika je bil v javnosti Miha Kastelic, urednik in izdajatelj Kranjske Čebelice, praktični knjigotržni podjetnik; pravi naš krmar, duša vsega slovstvenega delovanja in napredovanja pa je bil Čop, ki je nas vse izpodbujal in bodril in s svojimi sveti in nauki pospeševal. Javni, vidni krmar Čebelice in pa skriti duševni voditelj tedanjega literarnega pokreta! — Misel druge razlage pa hoče biti menda ta: Lelj-Kastelic je bil naš krmar, zunanji voditelj Čebeličarjev; Palinur-Metelko pa je bil drugi krmar, krmar homeopatično-janzenističnega broda, voditelj Čebeličarjem nasprotne stranke. Čebeličarji in Metelkovci ka-li! Ta druga razlaga ima, kakor je videti, zlasti pred očmi abecedno vojsko.

Toda vse to ni nič! Pustimo Kastelca in Metelka pri miru; v Prešernovi elegiji nimata prav čisto nič opraviti. Posezimo rajše malo dalje nazaj. O problematičnem Lelju ne mislimo raziskovati, je-li ima ta mitologični paglavec (kakor ga imenuje Stritar v Dun. Zv. V. 127.) res kako domovinsko pravico na slovenskem Olimpu, ali ne, ampak se zadovoljimo z notico, da je baje to slovenski Amor. Palinurja pa že lažje zasledujemo po Vergilijevi Enejidi na Enejevi vožnji v Italijo. Ta Enejev krmar, sicer dober poznavalec morja in vetrov, vendar včasih zgreši zanesljivo smer vožnje. Če pa se celo on, veleizkušen krmar, ne ve ravnati, tedaj si

lahko mislimo, v kako hudih in nevarnih nevihtah se je nahajal Enej. Toda poslušajmo Vergilija:

Aen. III. 200.

Pot in smer izgubivši, smo taval v slepem vodovju,
Sam Palinur ni na nebu ni nóči ni dneva razločil,
Sredi valov celo on, ni kam, ni kodi, ni vedel. —

Aen. V. 12.

Sam krmar Palinur je klical z visocega krova:
»Groza — uj, kakšen polép zastrl in zagnél je ozračje!
Kaj pač kaniš, Neptun?« — Tako vzkliknivši, ukaže,
Jadra tesneje naj spnó ter upró naj se v vesla mogočna. —
Jadra nabuhla je vetru navšév nastavil ter rekel:
»Ne bi, o j hrabri Enej, in da Jupiter sam mi obljubi,
Ne bi v Italijo upal pri tacem vremenu dospeti.
Vetri hruščé sè strani, izprevrgoma navstajajoči
Sem od večernih temin, in zrak se v oblake zgoščuje.
Mi pa ustavljati se viharju z enakim uporom
Nismo v stanu; in ker je usoda močnejša, sledimo,
Kamor nas zove, tijà obrnimo se. Sodim, da daleč
Ni več bratski Erikov breg in Sikanski zalívi,
Če po spominu jaz prav si umišljam nebesna ozvezdja.«

Drugokrat zopet pa z večími čúti vestno opazuje rešilna in pogibelna ozvezdja in njih kroženje na visokem nebu in sap raznovrstnih pihljanje nad morjem:

Aen. III. 512.

Ure še niso nóči dovedle do srede obtoka;
Zdaj Palinur nemudno se dvigne z ležišča, vetrove
Motri in vleče na uho, kako da sape pihljajo,
Motri i zvezd nebróž, ki drkajo tiho po nebu,
Mali in véliki voz, arkturja, deževne stezéve,
Tudi Oriona mótri, bleščéčega v zlati opravi.
Ko pa vidi, da v redu je vse na jasnem obnebu,
Znamenje jarno nam dá; odpravimo koj se k odhodu
Ter poskusimo pot in jader peroti razpnémo.

Zato je pa tudi kot poseben izurjenec in veščak v krmarstvu navadno vodnik, ki vozi prvi pred drugimi, a druge ladje Enejevega brodbvja se ravnajo po njegovi:

Aen. III. 561.

Ročno povelje zvrše, in k morja prostranstvu na levo
Prvi takoj Palinur hreščečo je ladjo zakrmil,
Drugi na levo za njim zakrmijo z vetri in vesli.

(Konec prihodnjič.)

L. P.

Prevod Prešernove nemške prigodne pesmi (Gelegenheitsgedicht).
Napitnica nazdravljena gospodu Janezu Tomanu, doktorju vseh pravic, in njegovi gospej soprogí Francíški, rojeni Dolničarjevi, dne 11. aprila 1836. leta na dan njiju poroke.

Prelep dogodek je osrečil vaju,
 Ki sta pred Bogom segla si v roké
 Ter vpríčo nas denés na svetem kraju
 Prisegla si ljubezni vez zvesté

Izpolnjene so vaju želj nádeje,
 Odstranjena ovira prejšnjih mej;
 Kot istina se vama proti smeje,
 Kar v željah vaju srečilo že prej.

Držečima vzajemne se opore,
 Od dne do dne jasneje vama bo,
 Da prave sreče biti tu ne more,
 Če ni ljubezen blaga v družbi z njo.

Bog vaju zakon s srečo blagoslovi,
 Sinóv naj vama vrsto čvrstih dá,
 Ki Bogu le, pravíci se njegovi
 Uklonijo — in krasnih naj hčérá.

Naj vama bo bogat studenec sreče
 Ta zveza pred oltarjem sklenjena!
 Ljubezni zvezda vama naj leskeče,
 Bog žívi vaj', dvojíca blažena!

Ta nemška napitnica „Wohl ist ein schönes, sel'ges Loos gefallen Euch zweien“ itd. se ne nahaja nikjer v rokopisu, pač pa natisnjena v ljubljanski licealni knjižnici (Sig. 20843. II. C. b. 2.). In na prvo stran tega natisnjene izdava je bivši uradnik licealne knjižnice, Juri Kosmač, Čebeličar in Prešernov znanec, pripisal opombo »Gedichtet von Dr. Franz Prešerin«. —

L. P.

Brankovo kolo. V Sremskih Karlovcih izhajajoči, izvrstno urejevani srbski list „Brankovo kolo“, ki prinaša leposlovne, poučne in književne spise ter pesmotvore najboljših srbskih pisateljev vsaki teden na dveh polah, je priobčil v letošnji 30. številki prav simpatično pisano oceno „Lirskih in epskih poezij“ našega dičnega pesnika A. Aškerca. O priliki priobčimo neje prevod.

Listnica uredništva. Vida: Vaše pesmice kažejo, da imate lirsko žilo. Za sedaj sprejememo samo nekaj. Nadaljujte, kadar vas bo veselilo! Glejte pa, da Vam bodo stiki čisti, ne prisiljeni in premonotonski (sladko — srečno — žalno i. t. d.). Kosec travo kosí, a kadar ma prineso kosilo, pa kósi . . .

Borut: Ali morda še ne verujete dovolj v samega sebe? Naša kratka, objektivna sodba je ta, da ste res pesnik. Saj smo že lani objavljali Vaše pesmi. Pišite, g. Borut, kadar koli Vam je srce polno in čuvstva silijo na dan! Življenje Vam bode dajalo čim dalje več snovi. Veseli nas, da se je naposled tudi v korotanskem gaju oglašil domač slavec . . .

Popravek. V naznanilu »Lirskih in epskih poezij« Aškerčevih v zadnji Zvonovi številki (str. 506.) po pomoti nismo omenili založne knjigarnice Ig. pl. Kleinmayrja & Fed. Bamberg. Tvrdki, ki nas je na ta nedostatek opozorila s prošnjo, naj ga popravimo, smo s temi vrsticami radi ustregli.

